

RAHVASTIKU JA SIDUSA ÜHISKONNA ARENGUKAVA 2030

Eesti rahvastiku kestlikkus ja sidus ühtehoidev ühiskond on kõigi Eesti inimeste ühine vastutus – see on meie kõigi Eesti!

Sisukord

SISUKOKKUVÕTE	3
1. ÜLDEESMÄRK JA MÕÕDIKUD ÜLDEESMÄRGI TÄITMISE HINDAMISEKS	4
2. OLUKORRA ANALÜÜS	7
2.1. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonda iseloomustavad olulisemad näitajad	7
2.2. Tegevuskeskkonna olulisemad suundumused	11
3. ALAEESMÄRGID JA OLULISEMAD TEGEVUSSUUNAD	15
3.1. Kestlik Eesti	17
3.2. Sidus Eesti	21
3.3. Üleilmne eestlus	28
3.4. Kogukondlik Eesti	31
3.5. Nutikas rahvastikuarvestus	36
4. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE JA MAKSUMUSE PROGNOOS	38
KASUTATUD LÜHENDID	40
ARENGUKAVA LISAD	41
LISA 1. Seosed teiste arengudokumentidega ja Euroopa Liidu poliitikatega	
LISA 2. Seosed läbivate teemadega	
LISA 3. Arengukava müüdikute metoodika ja allikate ülevaade	
LISA 4. Arengukava maksumuse prognoos	
LISA 5. Mõjude hinnang	
LISA 6. Ülevaade arengukava koostamisest ja kaasamisest	

Valdkonnale olulisima mõjuga suundumused

Eestis rahvastik vananeb ja kahaneb

Linnastumine jätkub, piirkondlikud erisused võivad suurened

Ränne suureneb

Ärimudelid ja töö olemus muutuvad

Tehnoloogia ja tehnika areneb üha kiiremini, kaasneb erinevaid võimalusi ja ohte

Olulisemad lahendamist vajavad probleemid

1

Rahvastikuprognoozi järgi Eesti rahvaarv tulevikus kahaneb. Kuna sündimus on alla järelkasvu tagamiseks vajaliku taseme, on loomulik iive negatiivne. Prognoosi kohaselt kahaneb rahvastik järjepidevalt kõikjal väljaspool Tallinna ja Tartu piirkonda, kus elanikkond kasvab sisserände ning linnastumise tulemusel ka tulevikus. Sisserände suurenemise tõttu on viimastel aastatel eesti emakeelega inimeste osatähtsus rahvastikus kahanemisele pööranud.

2

Eesti ühiskond ei ole piisavalt sidus, mitmes valdkonnas esineb keelepõhist eraldatust ja sellest tingitud ebavõrdsust. Ebavõrdsus ning ühendavate väärtuste nappus võib kaasa tuua ühiskonna polariseerumise ning suurendada väärtuskonfliktide tekkimise tõenäosust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vahel.

3

Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, sest Eesti riik ei ole piisava sihipärasusega siiani suhelnud oma võõrsil asuva eestlaskonnaga.

4

Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond ei toeta piisavalt selle elujõulisust.

5

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist. On teenuseid, kus andmete kogumise käik ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti.

Abinõud probleemide lahendamiseks ja suundumustega arvestamiseks

KESTLIK EESTI

Muudame Eesti elukeskkonna pere- ja lapsesõbralikumaks, sündimust, tervist ja regionaalarengut toetavamaks. Pöörame tähelepanu, et erinevad lahendused aitaksid kaasa eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestlikkusele.

SIDUS EESTI

Aitame kaasa, et Eesti ühiskond oleks veelgi sidusam ja stabiilsem. Soodustame, et eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannaksid Eesti identiteeti, osaleksid aktiivselt ühiskonnaelus, jagaksid demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunneksid ühtekuuluvust. Loome võrdseid võimalusi edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

ÜLEILMNE EESTLUS

Aitame kaasa, et väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannaks jätkuvalt Eesti identiteeti. Loome võimalusi osaleda Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning toetame tagasipöördumist. Tunnustame Eestit toetavate ja väärtustavate inimeste tegevust Eesti positiivset kuvandi kujundamisel maailmas, Eesti kultuuri tutvustamisel, majanduse ja rahvusvaheliste suhete edendamisel.

KOGUKONDLIK EESTI

Toetame elanike aktiivsust ja sh ühiskondlikku elu osalemist. Suurendame kogukondade ja vabaühenduste võimekust.

NUTIKAS RAHVASTIKU-ARVESTUS

Tagame kvaliteetsed rahvastikuandmed, mis toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

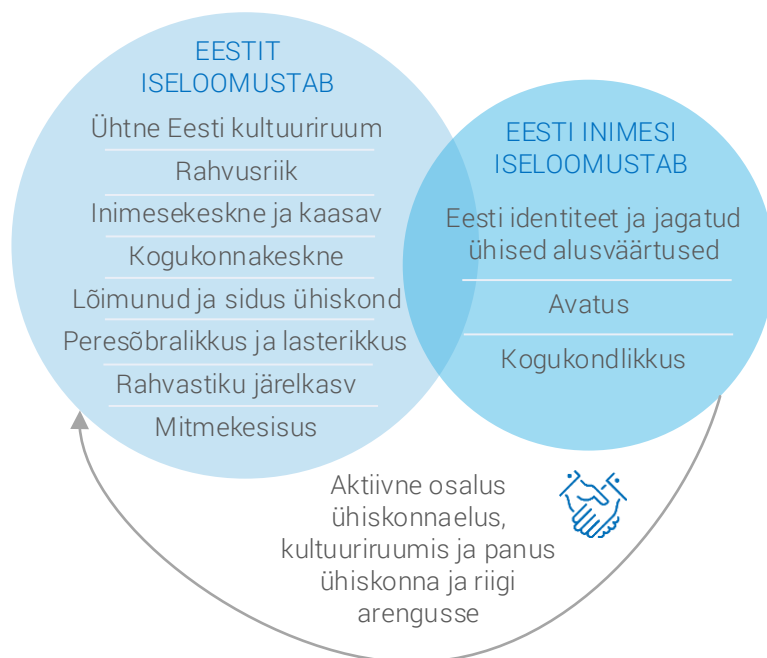

1. Üldeesmärk ja mõõdikud eesmärgi täitmise hindamiseks

ÜLDEESMÄRK: Eesti on kestliku rahvastikuga, sidus ja kaasav ühiskond

Eesti on peresõbralik ja kestlik rahvusriik, kus kõigil on hea elada. Eestis on hea perekonda luua ja lapsi kasvatada. Väärtustatakse ja toetatakse lapsevanemaid, tugevate ja kestvate peresuhete loomist ja hoidmist. Eesti on lasterikas ja tagatud on rahvastiku järelkasv. Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist Eesti kultuuriruumi, väärtustavad Eesti riiki ja tunnevad ühtekuuluvust, sõltumata emakeelest või kultuuritaustast. Olenemata mitmekesisusest jagavad inimesed demokraatlikke väärtusi ja kannavad ühist Eesti identiteeti. Rahvastiku- ja lõimumispoliitika on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Kõik inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud. Eesti inimesed soovivad oma elu Eestiga siduda, nad osalevad aktiivselt kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning aitavad kaasa riigi arengule – selleks on neil palju mitmesuguseid võimalusi nii Eestis kui ka välismaal elades.

Eesti rahvastiku kestlikkus ja sidus ühtehoidev ühiskond on kõigi Eesti inimeste ühine vastutus – see on meie kõigi Eesti!

EESMÄRGI SELGITUS

Eesti inimesed – arengukava on suunatud kõigile inimestele, kes elavad püsivalt või ajutiselt Eestis, aga ka välismaal elavatele Eestiga seotud inimestele.

Eesti identiteet – arengukavaga on võetud siht, et inimesed jagaksid põhiseaduslikke väärtusi ja arusaamu, väärtustaksid eesti kultuuri ning määratleksid end Eesti ühiskonna liikmena. Oluline on, et kõik Eesti inimesed siin ja välismaal tunnetaksid end Eesti riigi ja kultuuriruumi osana ja väärtustaksid seda. Arengukava elluviimisel püüeldakse selle poole, et eri meetmed soodustaksid ja toetaksid Eesti identiteeti.

Demokraatlikud väärtused – Eesti identiteedi kandmise kõrval on tähtis, et inimestel oleksid sarnased olulised alusväärtused, täpsemini demokraatlikud väärtused, mis hõlmavad nii moraalseid kui ka sotsiaalseid aspekte: ühiskonnas aktsepteeritud normide ja inimõiguste austamine, mõtte- sõna- ja usuvabadus, usaldus, **koostöömeelsus, tolerantsus, hoolivus ja avatus** teiste inimeste vastu olenemata erinevustest jne. Inimeste individuaalsed väärtused ja baasväärtuste tõlgendamine on loomulikult mõnevõrra erinev, kuid oluline on, et ühiskonnas poleks ühiskonda lõhestavaid väärtuskonflikte. Ühiskonna alusväärtuste kujunemist mõjutavad nii riik kui ka iga inimene ise. Arengukava elluviimisel pööratakse tähelepanu

sellele, et toetada ühtekuuluvustunnet, ühiskonnas jagatud väärtusi ja vördseid võimalusi.

Eesti ühine kultuuriruum – põhineb eesti keelel ja kultuuril. Eesti kultuuriruumi iseloomustavad eesti traditsioonil põhinevad tavad käitumises, suhetes, elukorralduses. Eesti kultuuriruum on laiemalt loodus- ja elukeskkond. Eesti kultuuriruum on ka eespool loetletud väärtuste kujunemise taustsüsteem. Arengukava elluviimisel aitavad eri meetmed hoida kultuuriruumi elujõulisust ja seda arendada. Peamiselt aitame kaasa sellele, et kõik Eesti inimesed siin ja välismaal tunneksid end osana Eesti kultuuriruumist.

Rahvusriik – arengukava käsitleb Eesti riiki rahvusriigina, mille eesmärk on eesti rahvuse, keele ja kultuuri areng ning kestmine läbi aegade. Eesti keel on riigikeelena peamine teabe-, haridus- ja töökeel. Eestis on igaühele tagatud suhtlus ja asjaajamine riigikeeles. Eesti riik austab õigus- ja sotsiaalriigi põhimõtteid ning kõiki Eestis seaduslikult elavaid inimesi sõltumata nende emakeelest ja kultuurilisest identiteedist. Eesti elanikke seob ühine Eesti identiteet.

Mitmekesisus – arengukavas on eelkõige mõeldud kultuurilist mitmekesisust. Austame inimeste erinevusi (keele- ja kultuuritaust, sh religioon, uskumused, kombad, aga ka teisi igaühe eraelu puudutavaid valikuid) ja arvestame nendega poliitikate kujundamisel.

Sealjuures peame silmas, et olenemata mitmekesisusest jagaksid inimesed sarnaseid olulisi väärtusi ja Eesti identiteeti nagu eespool kirjeldatud.

Inimesekeskne ja kogukondade arengut toetav rahvastiku- ja lõimumispoliitika – arengukava elluviimisel on läbiv põhimõte, et lahendused oleksid kooskõlas inimeste vajadustega ja teisalt toetaksid kogukonnakeskset lähenemist, kus paljude eri poolte (üksikisikud, kogukonna esindajad, mittetulundusühingud, eraettevõtted, kohalikud omavalitsused, kohalikud võrgustikud, eksperdid jt) koostöös aidatakse välja selgitada valdkonda puudutavad probleemid ja need koos ka lahendada.

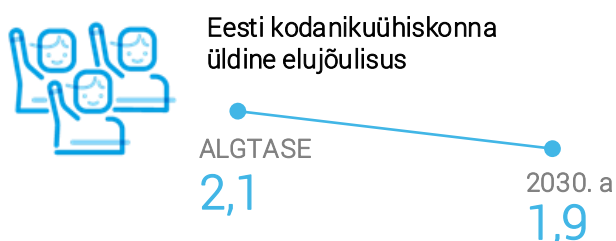
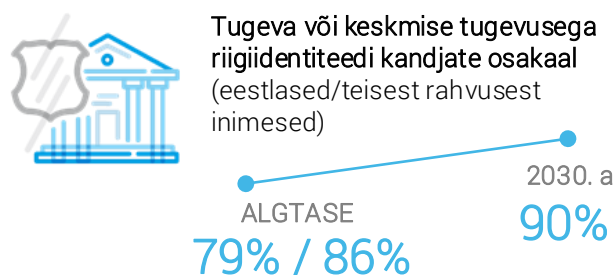
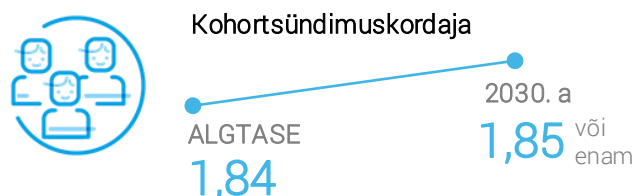
Kestlik rahvastik ning laste- ja peresõbralik riik – Eesti rahvastiku kestmiseks väärtustatakse lapsi ja nende olemasolu ei tohi halvendada perede sotsiaalset seisundit ega põhjustada majanduslikke raskusi. See tähendab, et Eestis on hea perekonda luua ja lapsi kasvatada ning tänu sellele suureneb sündimus, mis tagab järelkasvu ja aitab peatada rahvastiku kahanemist. Arengukava elluviimisel keskendume sündimuse ja vanemluse toetamisele. Iga lapse heaolu on oluline. Väärtustame ja toetame lapsevanemaid ja lasterikkaid peresid. Samuti toetame tugevate ja kestvate peresuhete loomist ja hoidmist.

Lõimunud ja sidus ühiskond – tähendab, et kõik Eesti inimesed, sh eri emakeele ja kultuuritaustaga, vastastikku aktsepteerivad üksteist ja peavad üksteisest lugu, tunnevad ühtekuuluvustunnet, teevad koostööd, suhtlevad omavahel ja moodustavad sotsiaalseid võrgustikke. Lõimunud ja sidusa ühiskonna alus on Eesti identiteet ning eesti keel ja kultuur. Samas on lõimunud ühiskonna osad ka kõik teised keeled, kultuurid ja rahvused. Arengukava elluviimisega aitame vähendada sotsiaalset segregatsiooni.

Kaasav ühiskond – inimestel on mitmekesised võimalused osaleda otsuste tegemisel ja aidata kaasa ühiskonna arengule, riik toetab inimeste **ühiskondlikku aktiivsust**, sh osalemist

tööhõives, elukestvas õppes ja kodanikuühiskonnas, **ettevõtlikkust, kogukondlikkust** ja **soovi riigi arengule kaasa aidata**. Arengukava elluviimisel keskendume nii vanemaealiste kui ka noorte ühiskondlikus elus osalemise potentsiaali suurendamisele ja eesti keelt mittekõnelevate elanike ühiskondliku aktiivsuse parandamisele. Eesti elanike ühiskondlik aktiivsus on aluseks ka ühistegevustele ja tugevate kogukondade kujunemisele.

MÕÕDIKUD¹, MILLEGA HINNATA ARENGUKAVA EESMÄRGI SAAVUTAMIST

¹ Täiendav informatsioon mõõdikute kohta on lisas 3.

Eesti kodanikuühiskonna indeksi mõõdetakse skaalal 1 kuni 7, kus 1 on väga hea ja 7 väga halb.

2. Olukorra analüüs²

2.1. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonda iseloomustavad olulisemad näitajad

Eesti rahva kestlikkus ja areng sõltub demograafilistest alusprotsessidest (sündimusest, suremusest ja rändest), ühiskonna ühtekuuluvustundest ja sidususest, samuti ühiskonna võimekusest tagada kõigile inimestele, sõltumata nende sotsiaalmajanduslikust taustast (sh elukoht, sugu, vanus, rahvus, erivajadus jms) võimalused eneseteostuseks nii majanduslikus, ühiskondlikus kui ka perekondlikus, kogukondlikus, ning kultuurielus.

RAHVASTIKU KESTLIKKUSE SAAVUTAMINE JA NEGATIIVSE LOOMULIKU IIBE VÄHENEMINE ON VÕIMALIK EELKÕIGE LÄBI SÜNDIMUSE KASVU

Rahvaarvu muutus 1000 elaniku kohta oli 2019. aastal +3,13, mis näitab et iga tuhande inimese kohta elab Eestis nüüd kolm inimest rohkem. Rahvaarvu kasv oli tingitud positiivsest rändesaldost ehk sisserände ülekaalust. Rahvastiku loomulik iive oli negatiivne (-1302 inimest), kuigi eestlaste loomulik iive on viimased kaks aastat olnud ajutiselt positiivne (+348 inimest). Eestis elavad teisest rahvusest inimesed on keskmisest vanemad, mille tõttu on surmasid nende hulgas enam kui sündi. Statistikaameti 2019. aastal koostatud rahvastikuprognosi põhistsenaariumi järgi väheneb 2080. aastaks Eesti rahvaarv negatiivse loomuliku iibe tõttu 145 000 inimese võrra. **Seniste suundumuste jätkumise korral**

kahaneks rahvaarv ka edaspidi³, seades ohtu nii Eesti riigi kui ka eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestmise läbi aegade. Lisaks on sisserände suurenemise tõttu viimastel aastatel eesti emakeelega inimeste osatähtsus rahvastikus kahanemisele pööranud

Eesti panustab perepoliitikasse OECD riikidega võrreldes keskmisel tasemel ning perepoliitika toel on ühiskonnamuutustest tingitud sündimuse madalseis praeguseks ületatud. Siiski pole sündimus endiselt piisav, et tagada positiivne loomulik iive. Eestis on seejuures võrdlemisi head väljavaated sündimuse kasvuks, sest keskmine soovitud laste arv ületab saadud laste arvu oluliselt. Naiste puhul on soovitud keskmine laste arv 2,59⁴ ja meeste puhul 2,5⁵, mis on üks Euroopa paremaid näitajaid, sarnanedes Põhjamaade, Läti ja Lirimaa samade näitajatega. **See asjaolu annab lootust, et sündimust toetava perepoliitika abil on Eestis võimalik jõuda järelkasvu tagava sündimuseni või selle lähedale.**

² Üksikasjalikum olukorra analüüs on arengukava koostamise ettepanekus ja arengukava elluviimiseks mõeldud programmide dokumentides, vt www.siseministerium.ee, www.kul.ee.

³ Tulevikusuundumustest vt pikemalt peatükis 2.2.

⁴ Testa, M-R. (2012). Family Sizes in Europe: Evidence from the 2011 Eurobarometer Survey. [www] https://www.oeaw.ac.at/fileadmin/subsites/Institute/VID/PDF/Publications/EDRP/edrp_2012_02.pdf

⁵ Themas, A., Ainsaar, M., Soo, K., Sammul, M., Uuskula, A., Tarum, H., Hendrikson, R., Arak, T., Espenberg, K., & Varblane, U. (2015). Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom. Tartu: Tartu Ülikool. [www] https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/uuringud/meeste_uuring_2015_lopparuanne.pdf

ÜHTSE EESTI IDENTITEEDI KANDMIST JA ERI KODUKEELEGA INIMESTE OMAVAHELISI KONTAKTE PARANADES LOOME EELDUSI SIDUSAMAKS ÜHISKONNAKS

Eestis elab erineva etnilise, kultuurilise ja keelilise tausta ja päritoluga inimesi. Rahvastikuregistri 01.01.2020 andmete kohaselt elab Eestis 1 337 097 elanikku, kellest 1 132 022 on Eesti Vabariigi kodanikud. Määratlemata kodakondsusega inimesi, kelle elukoht on registreeritud Eestis, on 71 051 (5,3% elanikest). Teiste riikide kodanikke, kelle elukoht on registreeritud Eestis, on 134 024 (enim on Venemaa Föderatsiooni kodanikke (85 917). 2015. aastal ületas sisseränne Eestisse esmakordselt väljarännet. Samuti on viimaste aastate jooksul kasvanud lühiajaline ränne Eestisse ning kasvanud on ka Eestisse tagasipöördujate arv. 1.10.2020 seisuga on kehtivat lühiajalist töötamist registreeritud 14 296 korral.

Uuringud näitavad, et ühendavad väärtused ja ühine identiteet aitab maandada kultuurilise mitmekesisusega seonduvaid võimalikke ohte ühiskondlikule rahule ja heaolule ja vältida sotsiaalse kapitali langust⁶. **Mitmekultuurilise ühiskonnaga toimetuleku eeldus ja ühtlasi ühiskonna sidususe alus on ühtne Eesti identiteet⁷**, mille jaoks on mh vaja vähendada eri valdkondades segregatsiooni. **2017. aasta uuringu järgi, valdav osa (umbes 80%) nii eestlasi kui ka teisest rahvusest püsielanikke**

⁶ Ehala, M. (2019). RITA RÄNNE projekt: Mitmikidentiteedi ja ühtekuuluvuse võimalused ja väljakutsed Eestis. [www] https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/7_m_itmikidentiteedi_ja_uhtekuuluvuse_voimalused_ja_valjakutsed_eestis_raport_m_ehala_.pdf (19.03.2020).

⁷ Üldeesmärgi selgituse peatükis on selgitatud seda mõistet.

⁸ Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring. Teistest rahvustest isikute hulgas tugeva ja keskmise riigiidentiteediga isikute osakaal oli 2017. aastal vastavalt 39% ja 47%. Praegu on info eesti kodanike ja pikaajaliste vähelõimunud

kannab tugevat või keskmise tugevusega riigiidentiteeti⁸. Arengukava elluviimisel on võetud sihiks neid näitajaid parandada. Selleks on tarvis muu hulgas keskenduda ka kommunikatsioonile ja ühise inforuumi kujundamisele ning teadlikkuse suurendamisele.

Ühiskonna sidusus pole olulistes võtmevaldkondades viimastel aastatel oluliselt muutunud: võrreldes teistest rahvustest elanikega on eestlastel Eesti tööturul parem positsioon ning erinevused ei ole kümnendi jooksul oluliselt vähenenud⁹.

Üheks põhjuseks on jätkuv hariduslik eraldatus ning puudulik eesti keele õpe erinevatel haridustasemetel, mis ei aita tagada piisavat keeleoskust. Kuigi aastate jooksul on eesti keele oskuse tase teisest rahvusest elanike seas kasvanud¹⁰ ning eesti keele tasemeeksamite sooritus paranenud, ei ole umbes pooltel eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutel aktiivset keeleoskuse taset, eesti keele ja võõrkeelte õppimise võimalused ja õpetamise tase ei ole Eesti kõigis piirkondades ühtlaselt head ega ole eri sihtrühmadele piisavalt kättesaadavad¹¹. Mitmes piirkonnas (sh Harju- ja Ida-Virumaal) on probleemiks vähene eesti keele kasutamine ja suhtluskeskkond.

Samas on paranenud teisest rahvusest inimeste enesehinnanguline informeeritus Eestis toimuvast¹², samuti pakub ETV+ venekeelsele elanikkonnale varasemast suuremat võimalust olla Eesti inforuumis. **Venekeelse elanikkonna elukohapõhine segre-**

püsielanike kohta, kuid edaspidi on uuringusse kavas lisada veel sihtgrupe.

⁹ Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring 2017. 10 nt EIM 2017

¹¹ Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanud eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus (2018). Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR. [www] <https://centar.ee/case-studies/eesti-keelest-erineva-emakeelega-taiskasvanute-eesti-keele-ope-loimumis-ja-toohoivepoliitikas-kvaliteet-moju-ja-korraldus> (20.03.2010); EIM 2017

¹² EIM 2017

gatsioon kasvab¹³. Samuti on paranemisruumi eri koduleelega inimeste omavaheliste kontaktide tihendamisel. 2017. aasta „Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu“ järgi on vaid viiendikul teisest rahvustest elanikest (18%) nelja suhtlusringi (sugulased, sõbrad ja lähedased tuttavad, äri- ja koostööpartnerid, õpingu- ja töökaaslased) hõlmav kontakt eestlastega, sama näitaja eestlaste puhul on 11%. Uussisserändajatest suhtleb eestlastega aktiivselt ehk iga päev 28% ja mõnel korral nädalas 21%. Aktiivne suhtlus eestlastega puudub aga pooltel uussisserändajatel (51%). Suhtlusvaldkonniti suheldakse eestlastega töökohal või koolis (55% peaaegu iga päev ja 17% mõnel korral nädalas). Väljaspool töökohta või kooli kahaneb kokkupuude ja suhtlus eestlastega mitmekordselt. Etnilist segregatsiooni võimendavad vene keele oskusega uussisserändajad, kes valivad elupaigad, kus põhirahvusega puututakse vähe kokku.¹⁴

Eeltooduga on vaja arvestada eelkõige tõhusa kohanemis- ja lõimumispoliitika kujundamisel. Lisaks on oluline tagada efektiivsete ja proaktiivsete kohanemist ja pikemaajalist lõimumist toetavate teenuste olemasolu ja kättesaadavus, samuti võrdne juurdepääs avalikele teenustele, mis on vajalikud igapäevaseks asjaajamiseks ja täisväärtusliku ühiskonnaliikmena toimimiseks (nt tervishoiuteenused, juhiloa, tööturu- ja karjääriteenused, haridus jne). Ühtlasi vajab tähelepanu kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlusuhete arendamine.

Arengukava elluviimisel on vaja kavandada tegevusi, mis aitavad suurendada positiivseid kontakte eri koduleelega inimeste vahel.

KODANIKUÜHISKOND ON KAASAVA ÜHISKONNA ALUSTALA

Ühiskondliku sidususe loomisesse annab oma osa ka kodanikuühiskond, võimaldades inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks, avalike asjade arutamises ja otsustamises osalemiseks ning muuks ühistegevuseks. Kodanikuühenduste – mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste ning mitteametlike ühenduste, võrgustike ja seltsingute tegevus kindlustab, et suur osa elanikest võtab osa demokraatlikest protsessidest ning on kaasatud otsuste langetamise ja elukeskkonna kujundamisse. Kodanikuühiskonna arendamisel ongi tähtis leida viise, kuidas ühelt poolt väärtustada ja võimendada üksikisikute, kogukondade ja vabaühenduste tegevust ning teiselt poolt tagada läbipaistev otsuste tegemine kodanikuühiskonna aktiivsel osavõtul. Eestis on 22 868 mittetulundusühendust ehk mittetulundusühingut (MTÜ) ja sihtasutust (SA)¹⁵. Neist 805 on sihtasutused ja üle 500 usulised ühendused. Võrreldes varasemate uuringutega on **vabatahtlike kaasavate MTÜ-de osakaal vähenenud**, langedes viie aasta taguse ajaga 68%-lt 53%-le. 2019. aasta uuringus selgus, et kuue aastaga on **vabatahtlikus tegevuses osalenud inimeste osakaal samas suurenenud** ligi viiendiku võrra (18%), kuid vanemaealised, noored ja eesti keelest erineva emakeelega inimesed on keskmisest vähem aktiivsed. Eesti kodanikuühiskonna üldist elujõulisust mõõdetakse Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuuri (USAID) indeksiga järgmise seitsme mõõdiku alusel: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, huvikaitse ja poliitikate mõjutamine, teenuste osutamine, taristu ja avalik maine. **Eesti tase on püsinud aastaid**

¹³ Kadi Mägi (2018). Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia. [www] <http://dspace.ut.ee/handle/10062/62344> (19.03.2020).

¹⁴ Uussisserändajate kohanemine Eestis (2019). [www] https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/uussisserandajate-kohanemine-eestis-2019-ee_1.pdf

¹⁵ Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register 1. juuni 2020 seisuga.

sama ja seetõttu on siht kodanikuühenduste elujõulisust märkimisväärselt parandada.

RAHVUSKAASLASED ON EESTI ESINDAJAD MAAILMAS

Eesti arengule ja kestmisele aitavad kaasa ka väljaspool Eestit elavad rahvuskaaslased¹⁶. Välis-Eesti kogukondadel oli oluline roll Eesti iseseisvuse taastamisel ja riigi ülesehitamisel ning eesti keele ja kultuuri hoidmisel ja arendamisel ühistegevuse kaudu. Praegugi on rahvuskaaslased Eesti esindajad maailmas, kes aitavad tutvustada Eestit ning tugevdada majandus- ja kultuurisidemeid. Välismaal elavaid Eesti juurtega inimesi on hinnanguliselt kuni 200 000, kes moodustavad ligikaudu 15% kõikidest eestlastest¹⁷. Viimastel aastatel on kasvanud Eestisse naasjate arv. Tagasi-pöördujad, kes tulevad sageli koos laste ja perega, aitavad kaasa Eesti rahvastiku arengule ja kestmisele. Seetõttu on tähtis riigi sihipärane tegevus välismaal asuva eestlaskonnaga, et sidemed rahvuskaaslaste kogukondadega oleksid jätkuvalt tugevad ning eesti keel ja kultuur jõuaksid võimalikult paljude rahvuskaaslaste ja Eesti sõpradeni.

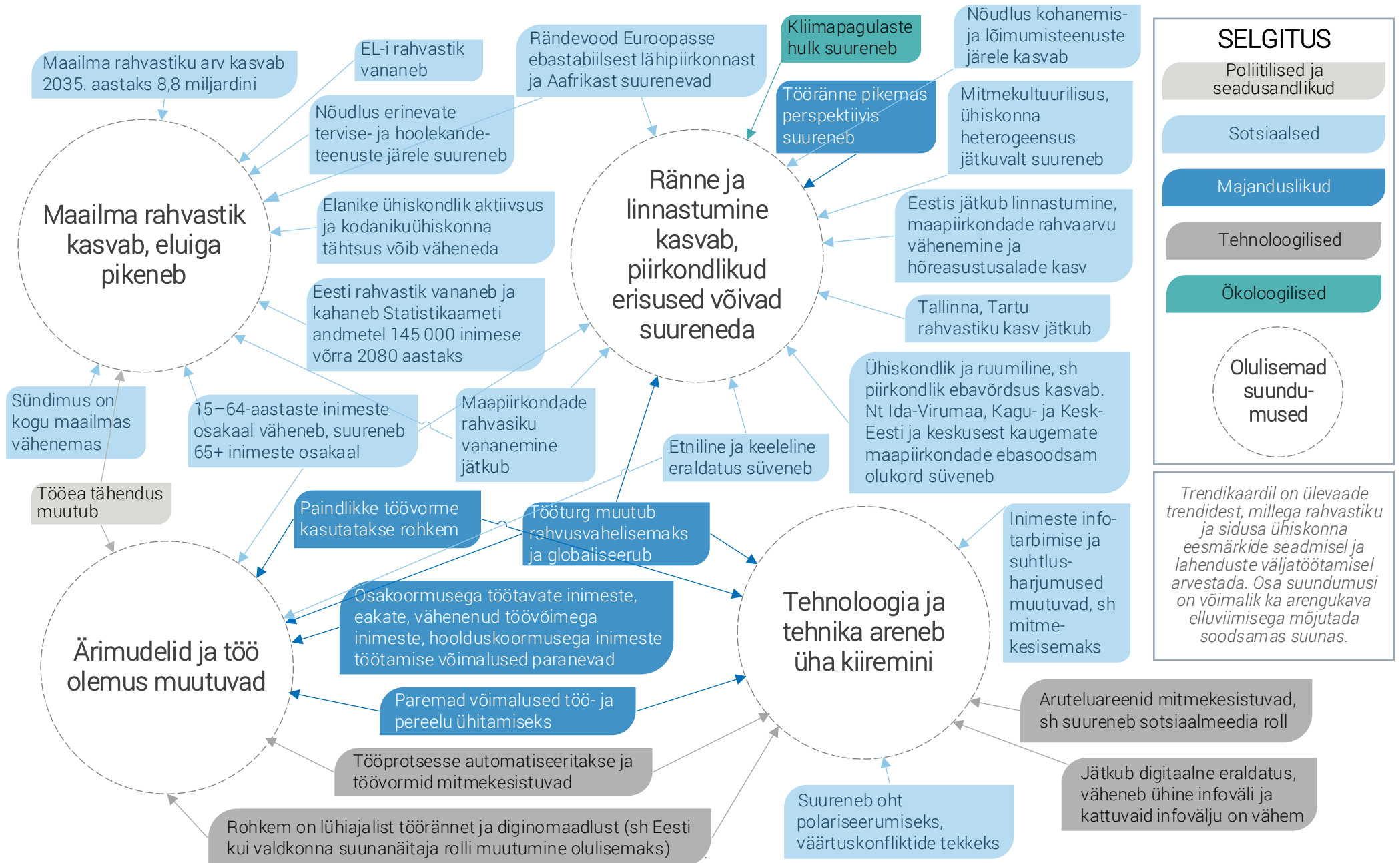
NUTIKAS RAHVASTIKU-ARVESTUS TOETAB RIIGI TOIMIMIST

Eelmiste teemade kõrval on rahvastiku ja sidusa ühiskonna ja ka teiste valdkondade eesmärkide toetamiseks oluline **rahvastikutoimingute valdkond**, kus on järgmistel aastatel ülitähtis käia tehnoloogia arenguga kaasas, kasutada selle võimalusi ja maandada riske. Eesti elanikud on harjunud kasutama e-teenuseid, mistõttu vajavad edasiarendamist ka rahvastikuregistri andmetega seonduvad e-teenused. Osa teenuseid ei ole võimalik õiguslikel ja tehnoloogilistel põhjustel e-teenustena pakkuda. Minna ise kohapeale ei ole aga e-riigis otstarbekas, sest see kulutab nii elanike kui ka ametnike aega. Seetõttu on tarvis muuta võimalikult palju e-teenuseid mugavaks ja lihtsalt kasutatavaks. Lisaks on vaja üle vaadata ja ümber teha kogu rahvastikuregistri tarkvara.

¹⁶ Rahvuskaaslaste all peetakse siin dokumendis silmas eelkõige välismaal elavaid eestlasi ehk väliseestlasi (kasutatakse ka sõna „ulgueestlased“), aga samuti teisi Eestiga pikalt seotud olnud, kuid väljarännanud inimesi ja nende järeltulijaid.

¹⁷ Kaja Kumer-Haukanõmm, Keiu Telve. Eestlased maailmas. – Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 „Eesti rändeajastul“. Peatoimetaja Tiit Tammaru.

2.2. Tegevuskeskkonna olulisemad suundumused

MAAILMA RAHVASTIK KASVAB, ELUIGA PIKENEV

Maailma rahvaarv kasvab prognoosi kohaselt 2035. aastaks 8,8 miljardini, samal ajal Euroopa Liidus rahvastik kahaneb ja vananeb¹⁸ ning **Eesti seisab silmitsi samade suundumustega**¹⁹. Alla 65-aastaste elanike osakaalu vähenemine rahvastikus muudab lähi-kümnendil üha teravamaks küsimuse, kuidas tagada tööturule piisavalt töötajaid. Üks võimalik lahendus on kaasata tööturule praegu mittetöötavaid või tööga vähem hõivatud elanikerühmi ja võõrtööjõudu²⁰. Pikemas plaanis on abi sündimust toetavatest meetmetest. Seda ka põhjusel, et kogu maailmas on sündimus vähenemas (maailma keskmine laste arv naisel 2,5) ning maailma rahvastiku kasvu põhjustab juba praegugi valdavalt eluea pikenedamine.²¹ Eestis on praegu sündimus 10–15% alla taastetaseme. Järgmisel 20 aastal võib sündide arvu mõjutada sünnituse jätkuv tõus ja pereloomees rahvastiku vähenemine²². Statistikaameti rahvastikuprognosi põhi-senaariumi järgi **elab aastal 2080 Eestis 1,18 miljonit inimest**²³, mis tähendab rahvaarvu vähenemist umbes 145 000 inimese võrra²⁴. Seniste suundumuste jätkumise korral kahaneks rahvaarv ka edaspidi. Seetõttu on oluline rahvastikupoliitika kavandamisel analüüsida eri võimalusi, millega soodustada pere loomist ja suurema arvu laste kasvatamist.

Eestis osalevad 55-aastased ja vanemad vabatahtlikus tegevuses vähem kui teised sihtrühmad.²⁵ Seetõttu võib **vananeva**

¹⁸ Ageing. United Nations. [www] <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/ageing/>

¹⁹ Statistikaameti 14. veebruari 2014. a pressiteade nr 22 „Statistikaamet koostas uue rahvastikuprognosi aastani 2040“.

[www] <https://www.stat.ee/pressiteade-2014-022>

²⁰ Puur, A., et al. Integreeritud rahvastiku- ja hõiveprognoos: Eesti valikud aastani 2100. Riigikogu toimetised 38/2018 [www] <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2018/12/Integreeritud-rahvastiku-ja-h%C3%B5iveprognoos-Eesti-valikud-aastani-2100.-Puur-Eamets-Piirits-Klesment.pdf>

²¹ World Fertility and Family Planning 2020. [www] <https://www.un.org/en/development/desa/population>

rahvastikuga ühiskonnas eeldada elanike ühiskondliku aktiivsuse ja kodanikuühiskonna tähtsuse vähenemist, mistõttu tasub sellele kasvavale sihtrühmale pakkuda enam sobivaid osalusvõimalusi.

Rahvastiku vananemisega võib suureneda nõudlus erinevate tervise- ja hoolekandeteenuste järele. Sellega seonduvate probleemide leevendamiseks on vaja järgmisel kümnendil enam tähelepanu pöörata meetmetele, mis toetaks inimese toimetulekut terve elukaare jooksul.

RÄNNE JA LINNASTUMINE KASVAB, PIIRKONDLIKUD ERISUSED VÕIVAD SUURENEDA

Euroopa seisab lähikümnenditel tõenäoliselt silmitsi ulatuslike rändevõogudega ebastabiilsest lähipiirkonnast ja Aafrikast, samuti süveneb tööränne ning kliimapagulus²⁶. **Rändetrendid²⁷ ja sellega kaasnev suurem mitmekultuurilisus toob kaasa vajaduse ühiskonna paremaks lõimimiseks.** Eeltoodud suundumused võivad oluliselt mõjutada Eesti rahvastiku, eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkust. Eesti rahvusvahelistumine toob kaasa ka uusi võimalusi näiteks majanduse elavdamiseks ja Eesti kultuuri laiahaardelisemaks tutvustamiseks, mistõttu on oluline leida tasakaal majandus- ja rahvastikupoliitika eesmärkide seadmisel.

Kui praegu elab linnades veidi üle poole maailma rahvastikust (55%), siis ÜRO prognooside järgi

/publications/pdf/family/World_Fertility_and_Family_Planning_2020_Highlights.pdf.

²² Eesti 2035 taustapaber „Maailm aastal 2035“, Statistikaamet.

²³ Prognoos ei näita rahvastiku etnilist koostist, kuid lähtub eeldusest, et rände tõttu kasvab rahvaarv aastaks 1500 inimese võrra.

²⁴ Statistikaameti 20. juuni 2019. a pressiteade nr 77. [www] <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-077>.

²⁵ Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring 2018. Tartu: Balti Uuringute Instituut. [www]

<https://www.ibs.ee/publikatsioonid/vabtege/>

²⁶ Eesti 2035 taustapaber „Maailm aastal 2035“.

²⁷ Rändestatistika ülevaade 2015–2019. [www] https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/randestatistika_est_pdf.pdf; Programm „Siseturvalisus“ [www] www.siseministeerium.ee/stak2030.

2050. aastal juba 68%²⁸. Ka Eestis tekib **jätkuva linnastumise ja maapiirkondade rahvaarvu vähenemise tõttu hõreasustusega alasad aina juurde** ja see seab uued väljakutsed teenuste pakkumisele ja riigi suutlikkusele äärealadel. Sealjuures tuleb arvestada, et maapiirkondade rahvastik vananeb intensiivselt, noori peresid on vähe. Statistikaameti rahvastikuprognosi kohaselt väheneb **kõigi maakondade, v.a Harjumaa ja Tartumaa, rahvastik 15–35% aastaks 2045**²⁹. Kui senised regionaalsed rahvastikutrendid jätkuvad, väheneb rahvastik maapiirkondades veelgi, samas kui Tartu ja Tallinna ning nende maakondade rahvastik kasvab ka edaspidi. Praegused rahvastikumuutused mõjutavad enim Ida-Virumaa, Kagu- ja Kesk- Eesti ning keskustest kaugemate maapiirkondade pikemaajalisi arenguvõimalusi.

Eeltoodu võib veelgi süvendada piirkondlikku ebavõrdsust ja eraldatust. Ühiskondlik ja ruumiline sh piirkondlik ebavõrdsus on viimastel kümnenditel Eestis ja enamikus Kesk- ja Ida-Euroopa riikides süvenenud³⁰. Piirkondliku ebavõrdsuse teke on otseselt seotud rahvastiku kahanemisega ja majandustegevuse vähenemisega ääremaal – maakohtade ja väikelinnade elanikel kaob elukoha lähedusest töö ja eluks vajalik³¹. See ilmsetab, et üha olulisem on kavandada rahvastikupoliitika eesmärged ja regionaalpoliitilika meetmeid käsikäes. Samuti tasub eelistada piirkondade eripäradega arvestavaid ja neid leevendavaid lahendusi.

Eestis on süvenemas ka etniline elukoha-segregatsioon³², mille üks põhjuseid on nõukogude ajast pärinev elukohtade paiknemine. Enamik venekeelsest elanikkonnast elab ka praegu samades asulates, kuhu sisserändajad algselt saabusid, samal ajal kui ülejäänud Eesti linnades ja maapiirkondades jääb venekeelsete

elanike osatähtsus alla viie protsendi³³. Elukoha erinevused põhjustavad omakorda segregatsiooni tööturul. Elukoha ja tööturu etniline eraldatus ja selle püsimine on mh seotud eesti haridussüsteemiga, kus enamik vene emakeelega lastest õpivad vene õppekeelega koolides ning eesti emakeelega lapsed eesti õppekeelega koolides.

ÄRIMUDELID JA TÖÖ OLEMUS MUUTUVAD

Paindlike töövormide levik on kasvutrendis, mis parandab ka osalise koormusega töötada soovivate inimeste (nt eakad, vähenenud töövõimega inimesed, hoolduskoormusega inimesed) eneseteostusvõimalust ja majanduslikku toimetulekut³⁴. Paindlik töökorraldus võib avada uusi võimalusi töö- ja pereelu ühildamiseks ja toetada sündimuse suurenemist. Samas võib ärimudelite ja töö olemuse muutumine tuua kaasa ka erinevaid väljakutseid. Näiteks võib olla ohustatud Eesti sotsiaalkaitsesüsteemi jätkusuutlikkus, väheneda võib sotsiaalkaitsega inimeste osakaal.³⁵

TEHNOLOOGIA MUUTUSTEGA KAASNEVAD ERINEVAD VÕIMALUSED JA OHUD

Tehnoloogia kiire areng aitab toime tulla väheneva tööjõuga nii tööprotsesside automatiseerimise kui töövormide mitmekesistamise abil. Tehnoloogia arengu mõjul muutub tööturg enam rahvusvahelisemaks ja globaalsemaks. Tööandja või kliendi füüsiline asukoht ei pea kokku langema töötegija asukohaga ja kasvab selliste tööde osakaal, mida saab teha igal ajal ja igas kohas

²⁸ United Nations. Department of Economic and Social Affairs. 68% of the world population projected to live in urban areas by 2050, says UN (16.05.2018). [www] <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>.

²⁹ Prognositav rahvaarv aastani 2045 maakonna ja vanusrühma järgi (aluseks 1. jaanuari 2019 rahvaarv). Statistikaameti andmebaas RV087. [www] <shorturl.at/loGH4> (11.03.2020).

³⁰ Inimarengu Aruanne 2019/2020. [www] <https://inimareng.ee/>.

³¹ Samas

³² Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia. Mägi, K. (2018) [www] https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/62344/magi_kadi.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

³³ Inimarengu aruanne 2017/2018. [www] <https://www.2017.inimareng.ee/>.

³⁴ Eesti 2035 taustapaber „Maailm aastal 2035“. TÖÖ JA OSKUSED 2025. Sihtasutus Kutsekoda. (2016)

³⁵ Samas.

(virtuaalne töö).³⁶ Kaudselt soodustab see ka lühiajalise töörände ja diginomaadluse levikut. Nendes valdkondades on Eesti juba praegu maailmas suunda näitavaid samme astunud, näiteks võib tuua diginomaadi viisa ja e-residentsuse. Väljatöötamisel on lahendused, mis võimaldavad ühildada diginomaadi viisaga teisi Eesti e-riigi lahendusi. Esialgse prognoosi kohaselt võiks diginomaadi viisat taotleda maksimaalselt u 1800 inimest aastas.³⁷ Eesmärgiks on seatud, et e-residente võiks aastaks 2025 olla koguni 10 miljonit.³⁸ 2019. aasta lõpus olid e-residendid loonud Eestisse ka üle 1300 töökoha, mille töötajate keskmine palk oli Eesti keskmise palga suurusjärgus.³⁹ Nende suundumustega on oluline arvestada ka edaspidi nii üleilmse eestluse idee mõtestamisel kui ka Eesti rahvusvahelistumise seonduvate võimaluste kasutamisel.

Tehnoloogia areng ja kasutamine puudutab ka inimeste infotarbimise ja suhtlemise harjumuste muutusi. Sotsiaalmeediaajastul on avalike arutelupindade hulk märkimisväärselt mitmekesistunud⁴⁰. Eriti just nooremad eelistavad avalike teemadega kursisolekuks peamise kanalina sotsiaalmeediat ega pea ajakirjandusliku töö tulemusena valminud tekste enam põhiliseks

ja eelistatumaks uudise liigiks⁴¹. Peale noorte on internet mõjutanud traditsioonilise meedia kasutamist ka teistes vanuserühmades⁴². E-lahenduste levik toob paljudele võimaluse isakeda ühiskonnas senisest aktiivsemalt (nt liikumispuudega inimesed saavad kergemini teenuseid tarbida)⁴³. Üha olulisem on riigi teenuste kujundamisel arvestada inimeste muutuvate vajaduste ja harjumustega ning muuta e-teenused kasutajale senisest lihtsamaks ja tõhusamaks – seda toetab ka rahvastiku-registri andmete kvaliteedi ja olulisuse suurendamine teenuste pakkumisel.

Seoses uute infokanalitega võivad aga suureneda ohud sotsiaalmeedia vahendajate rolli tõttu teemade ja ühiskondliku tähenduse kujundamisel⁴⁴. Näiteks võivad infovahendajate eesmärgid ja tegutsemispõhimõtted jääda varjatuks ja olla ka pahatahtlikud ning polariseerida eri gruppe, tekitada ja süvendada väärtuskonflikte⁴⁵. **Võib eeldada, et järgmisel kümnendil aruteluareenide mitmekesistumine jätkub ja digitaalne eraldatus võib suurened.** Seetõttu on riigil üha keerulisem oma tegevustega aidata kaasa ühise infovälja tekkele ja mõjule sidusa ning lõimunud ühiskonna kujunemisel.

³⁶ Tööturg 2035. Tööturu tulevikusuunad ja – stsenaariumid. Arenguseire Keskus. (2018). [www] https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2017/09/tooturg_2035_tooturu_tulevikusuunad_ja_stsenaariumid_A4_veeb.pdf.

³⁷ Eesti loob ühena esimestest riikidest maailmas diginomaadi viisa. [www] <https://www.siseministerium.ee/et/uudised/eesti-loob-uhena-esimestest-riikidest-maailmas-diginomaadi-viisa>.

³⁸ Ettevõtluse arendamise sihtasutus. [www] <https://www.eas.ee/teenus/e-residentsus/>.

³⁹ Riigikontrolli auditiaruanne „E-residentsuse programmi tulemuslikkus“ <https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=2507&FileId=14645>

⁴⁰ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020.

⁴¹ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020. Vihalem ja Kõuts-Klemm 2017, lk 256, 258; Opermann 2018.

⁴² Eesti inimarengu aruanne 2019/2020; „Mina. Maailm. Meedia“ (lühidalt MeeMa) uuring 2002–2014). MeeMa uuringu aluseks on viiel korral – 2002, 2005, 2008, 2011 ja 2014 – tehtud sotsioloogiline küsitlus ja intervjuud.

⁴³ Tulevikuraport: Kuidas jõuda sotsiaalselt tõrjutute ja vähe kaasatuteni ning miks see vajalik on? [www] <https://heakodanik.ee/wp-content/uploads/2014/02/Torjutud-ja-vahe-kaasatud-huviryhmade-kaasamise-raport.pdf>.

⁴⁴ Eesti inimarengu aruanne 2019/2020

⁴⁵ Samas

3. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad

Järgmistes alapeatükkides on täpsemini kirjeldatud rahvastiku ja sidusa ühiskonna eesmärke aastatel 2021–2030, antud üldine ülevaade seonduvatest probleemidest ja selgitatud olulisimaid tegevussuundi, mida aastatel 2021–2030 on vaja koostöös ellu viia, et eesmärkideni jõuda.

Kestlik Eesti

EESMÄRK: Eesti elukeskkond on pere- ja lapsesõbralik, toetab sündimust, tervist ja regionaalarengut ning aitab kaasa eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestlikkusele.

TEGEVUSSUUND 1.1.: Rahvastikupoliitika kavandamine ja koordineerimine valdkondade üleselt

TEGEVUSSUUND 1.2.: Sündimust ja lastega perede heaolu toetava perepoliitika kavandamine ja elluviimise koordineerimine

TEGEVUSSUUND 1.3.: Lasterikkuse väärtustamine ja toetamine

TEGEVUSSUUND 1.4.: Turvaliste ja kestlike paarisuhete toetamine

Sidus Eesti

EESMÄRK: Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

TEGEVUSSUUND 2.1.: Kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlussuhete arendamine

TEGEVUSSUUND 2.2.: Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteedkondade arendamine

TEGEVUSSUUND 2.3.: Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informatsioon

TEGEVUSSUUND 2.4.: Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

TEGEVUSSUUND 2.5.: Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

TEGEVUSSUUND 2.6.: Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

TEGEVUSSUUND 2.7.: Avatud, kõigi vajadusi arvestava, hooliva elukeskkonna ja haridussüsteemi toetamine

Üleilmne eestlus

EESMÄRK: Väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid.

TEGEVUSSUUND 3.1.: Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

TEGEVUSSUUND 3.2.: Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine

TEGEVUSSUUND 3.3.:

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

Kogukondlik Eesti

EESMÄRK: Aktiivsete elanike, võimekate kogukondade ja vabaihendustega tugev kodanikuühiskond.

TEGEVUSSUUND 4.1.: Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse tõstmine

TEGEVUSSUUND 4.2.: Kogukondade võimekuse suurendamine

TEGEVUSSUUND 4.3.: Vabaihenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

TEGEVUSSUUND 4.4.: Kodanikuühiskonnale soodsa tegutsemiskeskonna loomine

TEGEVUSSUUND 4.5.: Usuliste ühenduste rolli suurendamine kogukondade toetamisel

Nutikas rahvastikuarvestus

EESMÄRK: Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

TEGEVUSSUUND 5.1: Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamine

TEGEVUSSUUND 5.2.:

Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

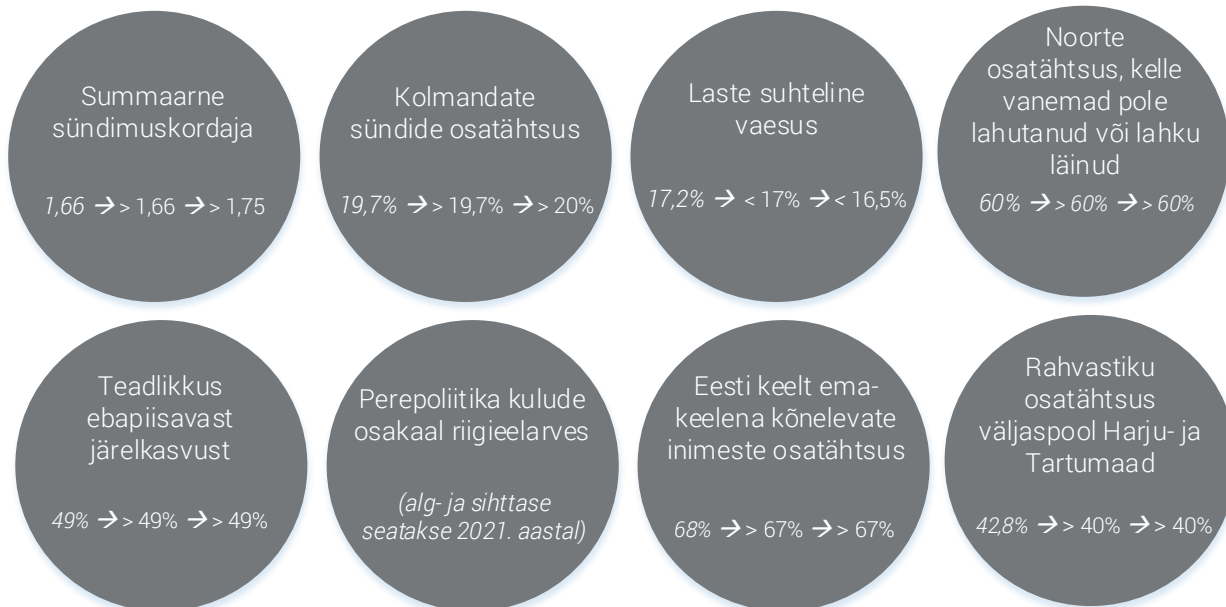

3.1. Kestlik Eesti

EESMÄRK

Eesti elukeskkond on pere- ja lapsesõbralik, toetab sündimust, tervist ja regionaalarengut ning aitab kaasa eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestlikkusele.

MÕÕDIKUD⁴⁶

KESKNE PROBLEEM

Rahvastikuprognosi⁴⁷ järgi Eesti rahvaarv tulevikus kahaneb. Kuna sündimus on alla järelkasvu tagamiseks vajaliku taseme, on loomulik iive negatiivne. Prognoosi kohaselt kahaneb rahvastik järjepidevalt kõikjal väljaspool Tallinna ja Tartu piirkonda, kus elanikkond kasvab sisserände ning linnastumise tulemusel ka tulevikus. Sisserände suurenemise tõttu on viimastel aastatel eesti emakeelega inimeste osatähtsus rahvastikus kahanemisele pööranud.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas tagada, et erinevad **poliitikavaldkonnad** aitaksid kaasa rahvastikupoliitika eesmärkide ja kestliku Eesti saavutamisele? Kuidas juhtida rännet tasakaalustatult, edendada rahvatervist, toetada noorte iseseisvumist, aidata maapiirkonnas kaasa elukvaliteedi säilimisele ja arengule, suurendada tööturul ebasoodsamas olukorras olevate sihtrühmade, sh noorte ja vanemaealiste tööhõivet, koguda ja analüüsida järjepidevalt rahvastiku arengut kajastavaid demograafilisi ja sotsiaal-majanduslikke andmeid, sh piirkondade kaupa?
- 2 Kuidas **suurendada sündimust** ning vähendada lõhet soovitud ja tegeliku laste arvu vahel?
- 3 Kuidas suurendada **lasterikaste perede** osatähtsust?
- 4 Kuidas suurendada **kestvate ja õnnelike paarisuhete** osatähtsust?
- 5 Kuidas muuta elukeskkonda ja teisi elukorralduslikke tingimusi (nt töö- ja pereelu ühitamisvõimalused) **peresõbralikumaks** ja laste kasva(ta)mist enam toetavaks?

⁴⁶ Mõõdikute alg-tase on viimane teadaolev info, keskmine number tähistab eesmärki aastaks 2025 ja viimane number eesmärki aastaks 2030. Lisainformatsioon mõõdikute kohta on lisan 3.

⁴⁷ Statistikaameti 2019. aasta rahvastikuprognosi põhistsenaarium.

3.1.1. Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Pensioni- ja hoolekandesüsteem lähtub suuresti panusest palgatöösse, mitte laste kasvatamisse. See vähendab pereloo stiimuleid Peredel on **sageli võimatu maale kodu luua**, kuna kodulaen pole maa- piirkonnas kättesaadav

Erinevad poliitika- valdkonnad ei toeta piisavalt rahvastikupoliitika eesmärkide saavutamist Eakamad töötajad ja mitmed teised rahvastikurühmad tunnevad end **tööturul tõrjutuna**, mis piirab olemasolevate inimvara kaasamist Eesti elu edendamisse

Alushariduse ja huvihariduse võimalused ning kättesaadavus vajavad arendamist, et **parandada töö- ja eraelu tasakaalu ning tagada kõigile lastele head arenguvõimalused**

 Kõigi maakondade, va Harju- ja Tartumaa elanikkond väheneb 15–35% aastaks 2045 Viimase kolme aastaga on Eestisse elama jäänud **15 300 teiste riikide kodanikku** ehk umbes Rakvere linna jagu inimesi. See paneb Eesti lõimimisvõime surve alla

Rahvastikupoliitika kavandamine ja koordineerimine valdkondade üleselt

Elukorralduslikud tingimused ei toeta laste kasvatamist piisavalt Elukeskkonna kujundamisel **ei arvestata piisavalt laste ja lapsevanemate vajadustega**

Ligi **90%** naisi **soovib enda perre vähemalt kahte last**, kuid 40. eluaastaks on sündinud **kaks last vaid 62% naistest** 16–19-aastasest noortest **vaid 49%** leiab, et Eestis sünnib liiga vähe lapsi

Lastega peredele mõeldud teenused ja nende kvaliteet ei ole piisavad, et vähendada lõhet soovitud ja tegeliku laste arvu vahel ning tagada lastega perede heaolu

 Laste suhtelise vaesuse määr oli 2018. aastal 17,1%

Sündimust ja lastega perede heaolu toetava perepoliitika kavandamine ja elluviimise koordineerimine

Lasterikkaks pereks kasvamine ei ole riigi ja ühiskonna poolt piisavalt toetatud ja väärtustatud ning see mõjutab negatiivselt perede laste arvuga seotud valikuid

52% naistest peab **ideaaliks 3 või enam last peres**, kuid tegelikult saab kolme ja enama lapse emaks vähem kui veerand naisi

Ühiskonna **hoiakud ei väärtusta** tööalast eneseteostust ja **lasterikka pere kasvatamist** võrdväärselt

16–19-aastasest noortest 50% on kasvanud kolme või enama lapsega peres

Pärast lasterikka pere toetuse rakendamist (2017. a suvel) on kolmandaid lapsi sündinud ligi veerandi võrra rohkem

Rasedus, mille tulemusena oleks sündinud perre neljas või järgmine laps, lõpevad 39% juhtudest abordiga

 Olemasolevad teenused ja toetused ei vasta piisaval määral lasterikka pere ootustele ja vajadustele

Lasterikaste perede väärtustamine ja toetamine

Perenõustamist vajab aastas u 5% lastega peresid, kuid terviklik ülevaade tegelikult teenusele saanud perede arvu kohta puudub

 16–19-aastasest noortest **35% on vanemad lahutanud** või lahku läinud

Vanemlust ja pereelu toetavate ning paarisuhet tugevdavate teenuste kättesaadavus ei toeta piisavalt, et Eestis oleks rohkem õnnelike ja kestvaid kooselusi, kuhu saaksid sündida lapsed

Raseduskriisi nõustamisel osales 2019. aastal 2487 inimest

Gümnaasiumi vältel on **õppekavas** ette nähtud **35 akadeemilist tundi perekonnaõpetust**

Turvaliste ja kestlike paarisuhete toetamine

3.1.2. Olulised tegevussuunad

Rahvastikupoliitika kavandamine ja koordineerimine valdkondade üleselt

Soovime saavutada olukorra, kus rahvastikupoliitika on valdkondade üleselt hästi koordineeritud, mis aitab kaasa rahvastiku kestlikkusele ning eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestmisele ning arengule.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
KUM, RAM, SOM,
MKM

Suurendame erinevate poliitikavaldkondade rolli rahvastikupoliitika eesmärkide toetamisel. Selleks teeme valdkondade vahel koostööd:

- ❖ sisserände juhtimisel, et vältida Eestile jõukohase sisserände mahu ületamist;
- ❖ pensioni- ja pikaajalise hoolduse valdkonnas, et tagada perekonna ja järeltuleva maksumaksjate põlvkonna kasvatamise panusega arvestamine süsteemi arendamisel;
- ❖ üleriigilise asustuse säilimise ja arengu saavutamiseks ning konkurentsivõimelise elukeskkonna ja kvaliteetsete elutähtsate teenuste kättesaadavuse tagamiseks üle Eesti;
- ❖ vaimse tasakaalu ja tervise tõhusamaks toetamiseks ning laste ja lapsevanemate vajaduste arvestamiseks;
- ❖ valdkondade ülese ennetuse valdkonnas, et tõhustada lastega peredega arvestamist ennetustöös;
- ❖ hariduse valdkonnas, et paremini toetada õppimise ja pereelu ühitamist, avardada täiendõppe ja ümberõppe võimalusi, rakendada paindlikumaid õppevorme;
- ❖ alushariduse süsteemi arendamiseks ning paindlikke õppevormide kasutusele võtmiseks üldhariduskoolis, et tagada head võimalused töö- ja pereelu ühitamiseks;
- ❖ tööturu valdkonnas eakate ja teiste tööturul nõrgemal positsioonil olevate ühiskonnarühmade tööhõive edendamiseks;
- ❖ lapsevanematele ja omastehoolajatele paremaks töö- ja pereelu ühitamiseks paindlike töötingimuste loomiseks;
- ❖ andmete kogumise ja kättesaadavuse parandamiseks ning riikliku statistika arendamiseks, et tagada rahvastikuprotsesside juhtimiseks ja perepoliitika kujundamiseks vajalik info;
- ❖ keskkonnasäästliku eluviisi edendamiseks, et säilitada hea elukeskkond järeltulevatele põlvedele.

Sündimust ja lastega perede heaolu toetava perepoliitika kavandamine ja elluviimise koordineerimine

Soovime saavutada olukorra, kus lastega peredele suunatud teenused on kvaliteetsed ja vastavad perede vajadustele.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Kujundame perepoliitikat nii, et see toetaks paremini lastega perede heaolu ja sündimust. Selleks:

- ❖ väärtustame igat last ning arvestame perede vajaduste ja eelistuste mitmekesisust ning muutumist laste kasvatamise aja kestel;

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SOM,
SOM SKA

- ❖ väärtustame mõlema vanema, nii ema kui ka isa rolli laste kasvatamisel ning tagame valikuvabaduse ja paindlikkuse pereelu korraldamisel;
- ❖ toetame ja väärtustame vanavanemate rolli ja põlvkondade vahelist sidusust;
- ❖ parandame laste ligipääsetavust, sh kujundame keskkonda lapsesõbralikumaks;
- ❖ täiustame lastega peredele mõeldud toetuste ja teenuste süsteemi (sh lapsetoetus, sünnitoetused, elatisabi, perede nõustamine);
- ❖ arendame vanemahüvitise süsteemi;
- ❖ loome riikliku perelepitussüsteemi;
- ❖ täiustame elatisabi süsteemi.

Lasterikkuse väärtustamine ja toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus lasterikkaste perede elukvaliteet on võrdväärne teiste peredega ning Eestis on rohkem lasterikkaid peresid ja lasterikkus on ühiskonnas väärtustatud.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SOM, SOM
SKA

Väärtustame ja toetame lasterikkust. Selleks:

- ❖ kujundame lasterikkust väärtustavaid hoiakuid, sh parandame lasterikkaste perede ligipääsu erinevatele teenustele, sh huviharidusele, kultuuriüritustele jts;
- ❖ väärtustame koduse lasterikka pere vanema panust ühiskonda, sh pensionisüsteemi ja ravikindlustuse kaudu;
- ❖ arendame lasterikkastele peredele suunatud toetuseid ja teenuseid;
- ❖ arendame lasterikkaste perede eluaseme meetmeid.

Turvaliste ja kestlike paarisuhete toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus on tagatud vanemlust toetavate ja paarisuhet tugevdavate teenuste kättesaadavus, et Eestis oleks rohkem õnnelikke ja kestvaid kooselusid.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
KUM, RAM, SOM

Arendame turvalisi ja kestlikke paarisuhteid toetavat keskkonda ja teenuseid.

Selleks:

- ❖ arendame inimeste oskust vägivalda ära tunda, seda õigel ajal märgata ja kohaselt sekkuda⁴⁸;
- ❖ parandame perenõustamise teenuse kättesaadavust ja kvaliteeti;
- ❖ arendame raseduskriisi nõustamise süsteemi;
- ❖ parandame paarisuhet ja vanemlust toetavate tõenduspõhiste koolitusprogrammide (nt PREP, sade programmid jts) kättesaadavust;
- ❖ arendame vanemahariduse süsteemi;
- ❖ teeme koostööd noortele mõeldud tunnetus- ja suhtlemisoskuste õppe ja perekonnaõpetuse arendamiseks.

⁴⁸ Seda teemat on täpsemini käsitletud siseturvalisuse arengukavas.

3.2. Sidus Eesti

EESMÄRK

Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

MÕÕDIKUD⁴⁹

KESKNE PROBLEEM

Eesti ühiskond ei ole piisavalt sidus, mitmes valdkonnas esineb keelepõhist eraldatust ja sellest tingitud ebavõrdsust. Ebavõrdsus ning ühendavate väärtuste nappus võib kaasa tuua ühiskonna polariseerumise ning suurendada väärtuskonfliktide tekkimise tõenäosust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vahel.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas kõrvaldada segregatsiooni selle eri vormides? Kuidas tulla toime piirkondliku, sotsiaalse ja virtuaalse segregatsiooniga? Kuidas rakendada haridussüsteemi keelepõhise segregatsiooni ületamiseks? Kuidas toetada keskkonda, mis soodustab eri rahvusest inimeste koosõppimist? Kuidas toetada haridussüsteemis asjaosalisi toime tulema keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega, et see tagaks eesti keele omandamise, aga võimaldaks arendada ka õpilaste emakeeleoskust ja päritolukultuuri tundmist?
- 2 Kuidas luua paindlikud, tänapäevased, süsteemsed ja sihtrühmapõhised kohanemis- ja lõimumistekonnad?

⁴⁹ Mõõdikute algtaase on viimane teadaolev info, keskmine number tähistab eesmärki aastaks 2025 ja viimane number eesmärki aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisa 3.

- 3 Kuidas juhtida kohanemise ja lõimumise kommunikatsiooni ning kujundada sihtrühmadele ühine, arusaadav ning usaldusväärne kommunikatsiooni- ja inforuum?
- 4 Kuidas suurendada sotsiaalsete kontaktide teket, sh kuidas luua ühtekuuluvustunnet ning kontakte ja võrgustikke eri rahvusest inimeste vahel?
- 5 Kuidas tagada eri sihtrühmade edukus tööturul, sh kriiside ajal, ning toetada tööandjaid ja töötajaid toime tulema mitmekultuurilise keskkonnaga?
- 6 Kuidas suurendada eesti keelt mittevaldavate inimeste aktiivset eesti keele oskust ning panna neid seda kasutama? Kuidas suurendada teiskeelsete ja teisest rahvusest inimeste aktiivsust kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning tugevdada sidet Eestiga?
- 7 Kuidas kaasata lõimumis- ja kohanemispoliitikasse ja tegevustesse rohkem kõiki Eestis elavaid inimesi ning eri pooli, nagu KOVID, ettevõtjad, kultuuri-, haridus- ja sotsiaalasutused, vabaühendused? Kuidas panna neid tihedamalt koostööd tegema?

3.2.1 Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Haridussüsteem on keeleliselt jaotunud ega toeta suhtlust ja koostööd eesti ja muust rahvusest laste vahel

11% eesti keelest erineva emakeelega õpilastest õpib eesti õppekeelega koolis

Piirkondlik, sotsiaalne ja virtuaalne segregatsioon kasvab

Vene emakeelega õpilaste eesti keele oskus on põhi- ja kutsekooli lõpus **ebapiisav, et olla konkurentsivõimeline edaspidises töö- ja hariduselus**. Vene õppekeelega põhikooli lõpetajatest **62,5%** valdavad eesti keelt B1 tasemel

Haridusasutustel on keeruline toime tulla **keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega**

Eestis oli 2019. aastal ligikaudu **90** riiklikku kohanemis- ja lõimumisalast teenust

Peamine mitteosalemise põhjus oli **sihtrühmade teadmatus** kohanemis- ja lõimumisteenustest

Kohanemis- ja lõimumisteenused kohati dubleerivad üksteist, liikumine nende vahel ei ole sujuv, sihtrühmad ei ole nendest teadlikud

Eesti riigiasutustel on raske jõuda eesti keelest erineva emakeelega elanikkonnani, et anda nt infot pakutavate teenuste kohta jne.

Teisest rahvusest inimesed jälgivad eesti meediakanaleid vähe ega usalda neid

Eesti inimeste **oskus meediat kriitiliselt hinnata** on väike

Uussisserändajatel puuduvad sobivad infokanalid, kust asjakohast infot hankida, sh on informatsioon killustunud

Eestlaste ja muust rahvusest inimeste **meediaruum kattub vähe**

Eesti venekeelsed elanikud on korraka nii kohaliku venekeelse, Venemaa kui ka vähesel määral eestikeelse meedia mõjuväljas ning saavad **meediast vastuolulist teavet**

Meediatarbimises on üha suurem roll **sotsiaalmeedia**

TEGEVUSSUUNAD

Avatud, kõigi vajadusi arvestava, hooliva elukeskkonna ja haridussüsteemi toetamine

Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteenuste arendamine

Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja inforuum

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

Eri rahvusest ja erineva emakeelega inimesed suhtlevad omavahel vähe

Ligi kolmandiku eestlaste (28%) suhtlusringis pole ühtegi venelast ja kümnendikul muust rahvusest elanikul ühtegi eestlast

Väljaspool töökohta või kooli on kokkupuude ja suhtlus eestlastega mitu korda väiksem

Uuississerändajatest suhtleb eestlastega aktiivselt ehk iga päev 28% ja mõnel korral nädalas 21%, aktiivne suhtlus puudub pooltel

TEGEVUSSUUNAD

Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

Kohaliku tasandi toetamine ja partnerlusuhete arendamine

Pikaajalistel teisest rahvusest püsielanikel on Eesti tööturul nõrgem positsioon (töötuse kõrgem määr, madalad palgad jne)

Tööjõuturul rahvuslik ja keeleline segregatsioon

Pererändega välis-töötajaga kaasa tulnud abikaasa võib olla kohanemisel halvem olukorras, kuna tal puudub nt töödandja poolne tugi ja võrgustik

Tööturul esineb soolist ja keelepõhist segregatsiooni, mis väljendub mh palgalõhes ning ebavõrdsuses

Töötuse määr erines eestlaste ja teisest rahvusest elanike vahel 2019. aastal 1,55 korda

Romade olukord tööturul on keeruline

Tööandjad ei ole teadlikud pakutavatest teenustest ja mitmekesisusest

Paljud eesti keelest erineva emakeelega (püsi)elanikud ei valda eesti keelt piisavalt hästi

Täiskasvanute eesti keele õppe riiklik korraldus on keeruline ja killustunud eri pakkujate vahel

Eesti inimesed siin ja võõrsil ei tunne end alati osana Eesti kultuuriruumist

Määratlemata kodakondsusega inimesi on palju (2020. a u 70 000)

Teistest rahvustest elanike eesti keele oskus on veidi paranenud. Üle 15-aastastest teistest rahvustest Eesti elanikest peab end aktiivseks eesti keele oskajaks 41%, üldse ei oska eesti keelt kümnendik

Nõudlus eesti keele õppe järele ja tasuta koolituste pakkimine ei ole tasakaalus: täiskasvanuid, kes soovivad lähema kolme aasta jooksul eesti keelt õppida, on tunduvalt rohkem kui võimalusi

Umbes 80% eestlasi ja teisest rahvusest püsielanikke kannab tugevat või keskmise tugevusega riigidentiteeti

Kohanemis- ja lõimumisvaldkonna koostööpartnerid ei suuda alati osutada efektiivselt kohanemis- ja lõimumisteenuseid ning nende omavaheline koostöö ei ole tõhus

Kohalike omavalitsuste teadlikkus uuississerändajatest on kasvanud, kuid jätkuvalt pole selget arusaama, mida peaksid omavalitsused uuississerändajate sihtrühma osas ette võtma

Enamik Eesti omavalitsusi ei pööra piisavalt tähelepanu kohanemis- ega lõimumisküsimustele, valdkonda ei analüüsita kohalikul tasandil regulaarselt

3.2.2. Olulised tegevussuunad

Avatud, kõigi vajadusi arvestava, hooliva elukeskkonna ja haridussüsteemi toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus ühiskond toetab erineva emakeelega inimeste koos õppimist, Eesti haridussüsteem toetab mitmekeelse ja -rahvuslise õpilaskonna igakülgset lõimumist Eesti ühiskonda, mis tagab eesti keele omandamise ning võimalused õpilaste emakeeleoskuse ja kultuuritundmise arendamiseks. Läbimõeldud avalik ruum tugevdab kogukondi, vähendab segregatsiooni ja kasvatab üksteise mõistmist ja arvestamist.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAB
ELLU VIIA HTM, RAM,
ELVL, HARIDUS- JA
NOORTEAMET

Muudame haridussüsteemi rohkem lõimumist toetavaks.⁵⁰ Selleks

- ❖ viime haridussüsteemi ja huvihariduse, sh noorsootöö ühtseks eestikeelseks süsteemiks.

Edendame valdkonnas teadmispõhist poliitikakujundamist ja toetame süsteemselt teise emakeelega õppijat kui ka lapsevanemat. Selleks

- ❖ nõustame üldhariduskoole, omavalitsus- ja haridusasutusi valdkondlikes küsimustes (sh huviharidus ja noorsootöö⁵¹)⁵²;
- ❖ nõustame lapsevanemaid;
- ❖ töötame välja ja rakendame terviklähennemist rändetaustaga õppija juhtumipõhiseks toetamiseks.⁵³

Vähendame piirkondlikku, sotsiaalset ja virtuaalset segregatsiooni. Selleks

- ❖ nõustame kohalikke omavalitsusi ja teisi avaliku ruumi ja elukeskkonnaga tegelevaid organisatsioone hea ruumiloome põhimõtete teemal;
- ❖ arendamise edasi lisaprogramme (nt Ida-Virumaa, Kagu-Eesti programmid) piirkondadele, kus on palju eesti keelest erineva emakeelega inimesi.

Tänapäevaste, nutikate ja tulemuslike kohanemis- ning lõimumisteenuste arendamine

Soovime saavutada olukorra, kus vajaduspõhised kohanemis- ja lõimumisteenused on korraldatud kliendikeskselt ja tulemuslikult. Kokku on lepitud konkreetset teenused, mida sihtrühmadele pakutakse ning sihtrühmad on nendest teadlikud ja teenuste kvaliteediga rahul.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
MEM, RAM, SOM,
MKM

Loome selge kohanemis- ja lõimumisteenuste koordineerimis- ning monitoorimissüsteemi. Selleks

- ❖ loome kohanemis- ja lõimumisrajad, lähtudes sündmusteenuste metoodikast.

Suurendame siht- ja sidusrühmade teadlikkust teenustest. Selleks

- ❖ koondame info kohanemis- ja lõimumisteenuste kohta ühtsesse veebivärvasse ning levitame seda infot avalikus, era- ja kolmandas sektoris;

⁵⁰ Teemat on käsitletud haridusvaldkonna arengukavas.

⁵¹ Teemat on käsitletud noortevaldkonna arengukavas.

⁵² Teemat on käsitletud haridusvaldkonna arengukavas.

⁵³ *Ibid.*

- ❖ levitame eri kanalite kaudu infot teenustest (sh veebivärvast), arvestades inimeste harjumusi ja vajadusi.

Ühine, arusaadav ja usaldusväärne kommunikatsiooni- ja informuüm

Soovime saavutada olukorra, et Eestis elavad inimesed on ühises, arusaadavas ja usaldusväärses eesti kommunikatsiooni- ja informuümis ning tänu mitmesugustele vajaduspõhiste infokanalitele on inimesed hästi kursis Eestis toimuvaga. Tagatud on regulaarne, selge ja faktitäpne kohanemis- ja lõimumisalane avalik kommunikatsioon ning asjakohase riigiinfo edastamine, mille tulemuseks on Eesti elanikkonna teadmiste suurenemine kohanemis- ja lõimumisvaldkonnast, inimõigustest ning võrdsest kohtlemisest ja ühiskonna polariseerumise vähenemine. Eesti elanike hoiakud toetavad kohanemist ja lõimumist⁵⁴.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU KUM JA SIM JA
AITAVAD ELLU VIIA
KÕIK TEISED
MINISTEERIUMID JA
RIIGIKANTSELEI

Arendame arusaadavat ja usaldusväärset kommunikatsiooni- ja informuümi.

Selleks

- ❖ toetame meediakanaleid vene- ja ingliskeelse sisu arendamisel ning tõstame teadlikkust nendest kanalitest eesti keelest erineva emakeelega inimeste hulgas.

Arendame kohanemis- ja lõimumisalast kommunikatsiooni ja soodustame teabevahetust. Selleks

- ❖ töötame välja avalikkusele mõeldud veebipõhise tööriista / keskkonna kohanemis- ja lõimumisalase kommunikatsiooni tõhustamiseks;
- ❖ loome avaliku sektori kohanemis- ja lõimumisalase kommunikatsiooni- ja teabevõrgustiku.

Tagame ametliku kvaliteetse (riigi)info kättesaadavuse inglise ja vene keeles.

Selleks

- ❖ toetame (riigi)asutusi ja organisatsioone muukeelse infovahetuse parandamisel.

Aitame kaasa väärinfo leviku piiramisele. Selleks

- ❖ parandame Eesti inimeste meediakirjaoskust ja õpetame allikakriitilisust.

Ühtekuuluvustunnet toetavate sotsiaalsete kontaktide soodustamine

Soovime saavutada olukorra, kus erineva emakeelega inimeste vahel on usalduslikud, sõbralikud ja tihedad otsekontaktid. Erineva emakeelega inimesed algatavad ja osalevad kogukondlikes ühistegevustes (sh vabatahtlikus tegevuses) ning tunnevad ühtekuuluvustunnet.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
MEM, RAM, SOM

Tagame kohalikul tasandil toimuvate algatuste avatuse (st ühisloome ja osalusvõimalused) ka eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele. Selleks

- ❖ toetame kohalike omavalitsusi kohalike kogukondade määratlemisel ning eesti keelest erineva emakeelega inimeste suuremal kaasamisel kohaliku tasandi algatustesse;
- ❖ toetame eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste osalemist erinevates kodanikuühendustes;
- ❖ toetame rahvusvähemuste kultuuriseltside aktiivset kaasamist eestikeelsete üleriigiliste katusorganisatsioonide ja esindusorganisatsioonide töösse.

⁵⁴ Kohanemist ja lõimumist toetavate hoiakute kohta on täpsemalt kirjas üldeesmärgi selgituse juures.

Uuendusmeelse ja vastutustundliku tööturu toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus tööturuga seotud sotsiaalmajanduslikud näitajad eestlaste ja eri keele- ning kultuuritaustaga inimeste vahel ei erine, tööturul koheldakse inimesi võrdselt ning tööandjad oskavad toime tulla mitmekultuurilise keskkonnaga.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Tõhustame ja parandame tööturuteenuste kättesaadavust ja vajaduspõhisust eri keele- ning kultuuritaustaga inimestele. Selleks

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA
MINISTEERIUMID,
TÖÖTUKASSA,
MAAKONDLIKUD
ARENDUSKESKUSED

- ❖ suurendame valdkondliku poliitikakujundaja koosloome suutlikkust ja teenusepakkujate operatiivsust.

Toetame eesti keelest erineva emakeelega potentsiaalsete töötajate värbamist riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustesse⁵⁵. Selleks

- ❖ toetame ministeeriume ja teisi avaliku sektori asutusi eesti keelest erineva emakeelega inimeste värbamisel;
- ❖ julgustame eesti keelest erineva emakeelega noori kandideerima ja töötama avalikus teenistuses.

Parandame tööandjate suutlikkust toime tulla mitmekultuurilise ja mitmekeelse keskkonnaga. Selleks

- ❖ pakume tööandjatele infot, koolitusi ja asjakohast tuge, et osata töökohal toime tulla keelelise ja kultuurilise mitmekesisusega;
- ❖ edendame võimalusi, et tööandjad saaksid vahetada parimaid kogemusi keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse teemal.

Eesti keele oskuse, riigi ja kultuuriruumiga sideme suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus eesti keelest erineva emakeelega inimeste eesti keele oskuse tase ja eesti keelt aktiivselt kasutajate arv kasvab. Inimeste usaldus riigi institutsioonide vastu on kõrge ning eesti keelest erineva emakeelega inimesed osalevad aktiivselt ühiskondlikus elus.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Parandame eesti keele oskuse taset.⁵⁶ Selleks

TEGEVUSI VIIVAD
ELLU SIM JA KUM

- ❖ arendame edasi ja loome uusi digiplatvorme keeleõppeks ja keeleõppe korraldamiseks;
- ❖ toetame ja loome mitmesuguseid võimalusi eesti keele praktiseerimiseks eestikeelses keelekeskkonnas;
- ❖ jätkame keelekursuste pakkumisega (sh kohanemisprogrammi raames, tegevus eesti keele majades jm).

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
KEELEAMET

Tugevdame eesti keelest erineva emakeelega inimeste sidet riigiga. Selleks

- ❖ loome Eesti kodakondsuse taotlemiseks ettevalmistavate teenuste teravilise ja tagame inimeste teavitamise sellest.⁵⁷

Arendame Eesti kultuuriruumi, toetame keelelist ja kultuurilist mitmekesisust ning omakultuuri säilitamist ja arendamist. Selleks

⁵⁵ Avaliku sektori tööhõive võimaluste edastamine muukeelsele elanikkonnale. Analüüs ja ettepanekud. [www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/vytp_avaliku_sektori_toohoive_muukelsetele_17102019docx_003.pdf?download=1]

⁵⁶ Tegevussuund on kooskõlas eesti keele arengukavaga.

⁵⁷ Planeeritud tegevused on kooskõlas ja avatud siseturvalisuse arengukavas.

- ❖ jätkame rahvusseltside ja kultuuriomavalitsuste toetamist;
- ❖ toetame eri töökeelega rahvusseltside ja kultuuriorganisatsioonide koostööd;
- ❖ toetame kultuuri- ja noorsootöösutusi lõimumisse panustamisel.

Kohaliku tasandi toetamine ja sektoriüleste partnerlussuhete arendamine

Soovime saavutada olukorra, kus kõik avaliku, era- ja kolmanda sektori asutused, kes puutuvad sihtrühmaga kokku, arvestavad oma põhitegevuses eesti keelest erineva emakeelega inimeste⁵⁸ vajadustega. Kohanemis- ja lõimumisteenuste pakkujad on heades partnerlussuhetes ning teadlikud iseenda ja teiste osaliste rollidest.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI
AITAVAD ELLU VIIA
HTM, RAM, SOM,
MKM, ELFVL

Suurendame avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide suutlikkust pakkuda tulemuslikult teenuseid eesti keelest erineva emakeelega inimestele (sh KOVid pakuvad senisest enam kohanemis- ja lõimumisteenuseid). Selleks

- ❖ suurendame KOVide teadlikkust kohanemisest ja lõimumisest, võimestame neid tulemuslike kohanemis- ja lõimumisteenuste arendamisel ja pakkumisel;
- ❖ toetame ja nõustame avaliku, era- ja kolmanda sektori asutusi⁵⁹, kes uussisserändajate, teisest rahvusest püsielanikega kohalikul tasandil kokku puutuvad ja neile (avalikke) teenuseid pakuvad;
- ❖ suurendame avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide teadlikkust romade kogukonnast, võimestame roma kogukonna liikmeid, nende sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks, arendame välja roma mentoriteenuse.

Parendame partnerlussuhteid. Selleks

- ❖ toetame kohanemis- ja lõimumisvaldkonna sektoriüleste koostööpartnerite võrgustike toimimist;
- ❖ kaasame ja võimestame rahvusvähemuste kultuuriseltse teenuste (sh uussisserändajatele ja ajutistele viibijatele mõeldud teenuste) väljatöötamisel ja pakkumisel

⁵⁸ Mõeldud on uussisserändajaid ja teisest rahvusest püsielanikke.

⁵⁹ Näiteks kultuuri- ja spordiasutused, muuseumid, raamatukogud, noorteühendused, erialaliidud / ametiühingud, MTÜde katusorganisatsioonid.

3.3. Üleilmne eestlus

EESMÄRK

Väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid.

MÕÕDIKUD⁶⁰

KESKNE PROBLEEM

Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, sest Eesti riik ei ole piisava sihipärasusega siiani suhelnud oma välismaal elava eestlaskonnaga.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas määrata selgemad rollid riikliku, kohaliku ja kogukondliku tasandi vahel ja arendada nendel tasanditel koostööd väliskogukondadega?
- 2 Kuidas toetada välismaal elavate rahvuskaaslaste, ennekõike laste ja noorte sidet eesti keele ja kultuuriga, Eesti identiteedi hoidmiseks ja arendamiseks?
- 3 Kuidas säilitada välismaal elava eestlaskonna kultuuripärandit asukohamaa või Eesti mäluasutustes ning tuua seeläbi kultuuri- ja teaduskäibesse uut informatsiooni rahvuskaaslaste kogukondade kohta?
- 4 Kuidas kaasata rahvuskaaslasi Eesti ühiskonna arengusse?
- 5 Kuidas tekitada enam huvi ning kaasata rahvuskaaslasi ja Eesti sõpru Eesti eesmärkide saavutamiseks kultuuris, majanduses ja rahvusvahelistes suhetes?
- 6 Kuidas luua ühine infoväli, mis on interaktiivne ja loob parema teadlikkuse Eestis toimuvast, Eesti võimalustest ning tekitab suurema huvi Eesti vastu ja muudab seeläbi infovahetuse tõhusamaks?
- 7 Kuidas soodustada eestlaste tagasipöördumist kodumaale ning toetada tagasitulijaid Eesti eri piirkondadesse naasmisel ja (taas)kohanemisel?

⁶⁰ Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, keskmine number tähistab eesmärki aastaks 2025 ja viimane number eesmärki aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta on esitatud lisan 3.

3.3.1. Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Eesti on üks väiksemaid riike Euroopas. Kolme välarändelaine tulemusena on Eestil **suur ja hajali paiknev väliskogukond** – hinnanguliselt kuni 200 000 Eesti juurtega inimest

Rahvuskaaslaste kogukonnad erinevad nii suuruse, võimaluste kui ka tausta poolest ning nende vajadused ja ootused riigile on isesugused

Seotus eesti kultuuriruumiga väheneb ning see toob kaasa identiteedi muutumise ja sideme nõrgenemise Eestiga

Suurimad rahvuskaaslaste kogukonnad asuvad **Soomes, Rootsis, Venemaal, USAs ja Kanadas**

2019. aastal rändas Eestist välja **6500 eestlast**, peamiselt Soome, Suurbritanniasse ja Saksamaale

Väliseesti kogukonnad **ei saa piisavalt kergelt kätte neile vajalikku praktilist teavet**, suhtlus omavahel ja side Eesti meediaruumiga ei sobi sihtrühma vajadustega

Eestluse säilimist toetavaid tegevusi tehakse, kuid neid oleks vaja enam

Eesti keele oskus kahaneb, ei kasutata piisavalt mitmekülgseid keeleõppevõimalusi

Välismaal asuva eestlaskonna huvi Eesti ühiskonna arengusse panustada kasvab

Väljaspool Eestit elavate eestlaste seas kasvab nõudlus avalike teenuste järele

Väljaspool Eestit elavate eestikeelsete laste Üleilmakoolis õpib 2020. aastal **260 last 29 riigist**

Teadlikkus olemasolevatest e-teenustest ja nende kättesaadavusest pole piisavalt suur ning mõnikord pole võimalusi neid teenuseid kasutada

Eesti riik ei ole piisava süsteemsusega siiani suhelnud välismaal asuva eestlaskonnaga ning kasutanud nende potentsiaali

Oluline roll välismaal asuva eestlaskonna ja eesti sõprade kokku toomisel on inimeste endi algatustel. Näiteks korraldas 2020. aastal Ülemaailmne Eesti Noortevõrgustik esmakordselt **noorte virtuaalpäevad**, et tuua kokku eesti juurtega noori kõikjalt maailmast. **Osales üle 75 noore 28 riigist**

Tagasipöördujatele on ebapiisavalt teenuseid, mis toetaksid nende tagasipöördumist ja (taas)kohanemist Eestis

Tagasipöördumine on hoogustunud

Teenused ja tugivõrgustikud ei toimi veel piisava süsteemsusega

Nõudlus tagasipöördumist ja kohanemist toetavate teenuste järele **on kasvanud**

Tagasipöördumist pärsib seda toetava info hajutatus – keskkondi palju, kuid vajalik info raskesti leitav

Tihti pöörduetakse tagasi koos perega, mistõttu vajavad toetavaid teenuseid **kõik pereliikmed**

Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

3.3.2. Olulised tegevussuunad

Eesti identiteedi edendamine ja säilitamine välismaal

Soovime saavutada olukorra, kus välismaal elavad eestlased kannavad Eesti identiteeti – tagatud on ühine ja mitmekülgne inforuum, eesti keele ja kultuuri elujõulisus välismaal ning Eesti vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamine.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Edendame ja säilitame Eesti identiteeti välismaal. Selleks

- ❖ arendame ühist infovälja;
- ❖ edendame ja säilitame eesti keelt ja kultuuri;
- ❖ säilitame vaimset ja materiaalselt eesti kultuuripärandit.

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM, HTM,
KUM

Välismaal asuva eestlaskonna ja Eesti sõprade kaasamine ühiskonna ellu ja arengusse, koostöö edendamine ning kvaliteetsete teenuste tagamine⁶¹

Soovime saavutada olukorra, kus Eesti side välismaal elava eestlaskonna ning Eesti sõpradega tugevneb pakutavate teenuste laiendamise, rikastamise ning kvaliteedi parandamisega. Nende teenuste kaudu suureneb välismaal elavate eestlaste panus Eesti ühiskonna arengusse.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Kaasame üleilmset eestlaskonda ühiskonna ellu ja arengusse, edendame koostööd ning tagame kvaliteetsed teenused. Selleks

- ❖ tagame kvaliteetsed konsulaarteenused välisesindustes;
- ❖ laiendame ja mitmekesistame eesti keele õppimisvõimalusi välismaal;
- ❖ kaasame enam välismaal elavaid Eesti päritolu noori;
- ❖ aitame kaasa eesti kultuuri rahvusvahelistumisele;
- ❖ edendame rahvadiplomaatiat.

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM, HTM,
VÄM, KUM

Eestisse tagasipöördumise ning Eesti eluga (taas)kohanemise toetamine

Soovime saavutada olukorra, kus on toetatud ja soodustatud eestlaste tagasipöördumist kodumaale, luues eeldused soovitud ja sujuvaks tagasipöördumiseks ja Eestisse jäämiseks.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

Toetame Eestisse tagasipöördumist ning Eesti eluga (taas)kohanemist. Selleks

- ❖ tagame tagasipöördumist toetavad teenused ja nende arenduse;
- ❖ koondame teadmuse diasporaapoliitika ja tagasipöördujate kohta ning suurendame teadlikkust ühiskonnas;
- ❖ kaasame enam kohalikke omavalitsusi ning parandame nende suutlikkust sihtrühmaga töötamisel, sh teavitustöö tegemisel ja vajalike teenuste pakkumisel tagasipöördujatele (eriti piirkondades väljaspool Tallinna ja Tartut).

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM, KUM,
VÄM

⁶¹ „Eesti välispoliitika arengukavas 2030“ on täpsemini käsitletud välispoliitika aspektist selliseid teemasid nagu eestlaskonna kaasamine välismaal, tõhusad konsulaarteenused, Eesti side eestlaskonnaga välismaal.

3.4. Kogukondlik Eesti

EESMÄRK

Aktiivsete elanike, võimekate kogukondade ja vabaihendustega tugev kodanikuühiskond.

MÕÕDIKUD⁶²

KESKNE PROBLEEM

Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond ei toeta piisavalt selle elujõulisust.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas toetada vanemaealiste, noorte ja eesti keelest erineva emakeele ning määratlemata kodakondsusega inimeste ühiskondlikus elus osalemist?
- 2 Kuidas väärtustada kogukondi kui elu- ja toimekeskkonna kujundamise ja ühistegevuste pakkumise keskseid osalisi ning neid võimendada?
- 3 Kuidas suurendada vabaihenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekust ning majanduslikku jätkusuutlikkust?
- 4 Kuidas tagada läbipaistev otsuste tegemine kodanikuühiskonna aktiivsel osavõtul ning vabaihenduste suutlikkus oma liikmete huve süsteemselt esindades kaasa rääkida?
- 5 Kuidas suurendada usuliste ühenduste rolli kogukondade toetamisel?

⁶² Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, keskmine number tähistab eesmärki aastaks 2025 ja viimane number eesmärki aastaks 2030. Täiendav informatsioon mõõdikute kohta on lisas 3.

Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond. Mõõdik väljatöötamisel. Riigi roll kodanikuühiskonna tegutsemiskeskonna loomisel, nt ministeeriumite partnerite rahulolu tegutsemiskeskonna ja poliitika kujundamise läbipaistusega.

Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr. Osakaal elanikkonnast, kes on viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses. Allikas: Vabatahtlikus tegevuses osalemise uuring.

Eesti kodanikuühiskonna üldine elujõulisus. Indeks koosneb seitsmest komponendist: seadusandlik keskkond, organisatsioonide tegutsemisvõime, majanduslik elujõulisus, huvikaitse ja poliitikate mõjutamine, teenuste osutamine, taristu ja avalik maine. Indeksit mõõdetakse skaalal 1 kuni 7, kus 1 on väga hea ja 7 väga halb. Allikas: Ameerika Ühendriikide arengukoostöö agentuur (USAID).

3.4.1. Ülevaade valdkonnast

PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

TEGEVUSSUUNAD

Vanemaealised, noored ja teiskeelsed elanikud osalevad ühiskondlikus elus vähem kui teised vanuserühmad ja eestikeelsed elanikud

Kõigile pole sobivaid osalusvõimalusi

Teiskeelsetel pole piisavalt infot

45% uussisserändajaid pole vabatahtlikus tegevuses osalenud, kuid sooviks seda teha

55-aastaste ja vanemate elanike kaasatus vabatahtlikku tegevusse on Eestis üks väiksemaid

Eraisikud ja ettevõtted annetavad kodanikuühiskonnale vähe

Eesti noored on vabatahtlikus tegevuses osalemisel passiivsemad võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikide noortega (Eestis 27%, EL-i keskmine 31%)

Püsiannetajate osakaal elanikkonnast on 12%, kuid 18–60 aastastest on valmis raha annetama üheksa inimest kümnest

Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse suurendamine

Kohalikes omavalitsustes ei kaasata ega võimestata kogukondi süsteemselt ja igapäevaselt

14% inimesi peab oluliseks lasta elanikel kaasa rääkida riigiasjades ja kaitsta sõnavabadust

Riiklikult ei ole seni kogukondade võimestamisega süsteemselt tegeletud

Kogukondade võimekuse suurendamine

1/3 MTÜ-dest on rohkem kui kolm rahastamisallikat

Juriidiliste isikute tehtud annetuste summa ei ole eri aastatel kasvanud

Omatulu teenivaid MTÜ-sid oli 2017. aastal 57%. Palgalisi töötajaid on 36% MTÜ-del ja see on aastatega veidi kasvanud

Otsuste tegemisse kaasamine ei ole piisavalt võimaldatud, huvirühmade oskus osaleda on kasin

Vabaühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

Eesti vabaühenduste huvikaitsevõimekus on hea võrreldes piirkonna teiste organisatsioonidega, ent see on püsinud viimased viis aastat muutumatuna

Vabaühenduste riigieelarveline rahastamine ei ole piisavalt läbipaistev, mõjus ega kõigile võimalik

Poliitikakujundamisse kaasamine on tihti formaalne ja selleks ei anta piisavalt aega

Kodanikuühiskonnale soodsa tegutsemiskeskonna loomine

Usulist ühenduste rolli tugevdamine kogukonnatöös vajab enam tuge ja tähelepanu

Eestis tegutseb umbes 500 usulist ühendust. Usulistest ühendustest enamik kuulub kirikutesse või koguduste liitudesse

Usulist ühenduste rolli suurendamine kogukondade toetamisel

3.4.2. Olulised tegevussuunad

Elanike teadlikkuse ja aktiivsuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus vanemaealised, noored ja teiskeelsed elanikud osalevad vabatahtlikus tegevuses ja kodanikuühenduste tegevuses vähemalt sama palju kui teised vanuserühmad ja eestikeelsed elanikud. Neil on piisavalt infot osalemisvõimalustest. Erasisikud annetavad kodanikuühendustele süsteemselt ja teadlikult.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI
AITAVAD ELLU VIIA
HTM, KUM, RAM,
SOM

Suurendame vanemaealiste, noorte ja teiskeelsete elanike osalemist ühiskondlikus elus. Selleks

- ❖ parandame inimeste teadlikkust ja teadmisi osalusvõimalustest;
- ❖ pakume kodanikuühiskonna praktikat koolihariduses;
- ❖ suurendame teiskeelsete elanike teadlikkust võimalustest kodanikuühiskonnas osaleda;
- ❖ suurendame vabaühenduste valmisolekut teiskeelsete elanike, vanemaealiste ja noorte kaasamiseks vabatahtlikena.

Innustame erasisikuid ja ettevõtteid annetama. Selleks

- ❖ loome seadustes eeldusi, millega soodustada annetamist, sh maksusoodustusi;
- ❖ edendame vabaühenduste oskust koguda annetusi, sh pakkuda tuge ja nõustamist vabaühendustele;
- ❖ levitame vabatahtlikus tegevuses ja annetuskampaaniates osalemist kui meeskonnatöö arendamise vormi nii avalikus kui ka erasektoris.

Kogukondade võimekuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, kus kogukondi tunnustatakse oluliste osalistena ja nad osalevad aktiivselt elu- ja toimekeskkonna kujundamisel. Toimib eri poolte võrgustamine ja koostöö. Juurutatakse ja arendatakse süsteemset võrgustikupõhist kaasamist ja kogukondade võimestamist.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA HTM,
MEM, RAM SOM

Võimestame kogukondi otsustusprotsessides osalema. Selleks

- ❖ kaasame noori senisest enam ja sisulisemalt otsuste tegemisse nii kohalikul kui ka riigi tasandil;
- ❖ arendame asumi- ja külaseltside tegevust ning arvestame linnaruumi kujundamisel kogukondade vajadustega;
- ❖ muudame KOV-ides vabaühenduste rahastamine läbipaistvamaks ja suurendame KOV-i ametnike teadlikkust kodanikuühiskonnast;
- ❖ kohalikel omavalitsustel määratleda ja kaardistada koos kohalike elanikega oma kogukonnad ning kaasata neid otsustusprotsessidesse pakkudes selleks senisest mitmekesisemaid võimalusi.

Vabäühenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekuse suurendamine

Soovime saavutada olukorra, et Eestis on võimekad vabäühendused ja sotsiaalsed ettevõtted, kellel on head finantsmajanduslikud oskused ja mitmekesine tulubaas. Vabäühendustele on loodud raha saamiseks eri võimalusi. Vabäühendused rakendavad mõju- ja teaduspõhist hindamist ning panustavad innovatsiooni loomisesse Eestis.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA JUM,
MKM, RAM, SOM

Toetame vabäühenduste võimekuse kasvu. Selleks

- ❖ kasutame koosloome, disainmõtlemise jm meetodeid, et koos vabäühendustega probleeme tuvastada ja neile lahendusi välja töötada;
- ❖ mitmekesistame vabäühenduste rahastusallikaid ja vähendame vabäühenduste sõltuvust projektitoetustest, rakendades eri finantsinstrumente .

Loome soodsad tingimused vabatahtlike ja annetuste kaasamiseks. Selleks

- ❖ vähendame vabatahtlike kaasamisega seotud kulusid, riske ja teisi takistusi – vabatahtlike kindlustamine, riigisisene lähetamine jm.

Toetame sotsiaalsete ettevõtete teket ja tegutsemist. Selleks

- ❖ lepime kokku sotsiaalse ettevõtluse tähenduses;
- ❖ kohandame õigusruumi selliseks, mis arvestab sotsiaalse ettevõtlusega;
- ❖ laiendame ettevõtlustoetusi sotsiaalsetele ettevõtetele ja majandustegevusega tegelevatele vabäühendustele.

Kodanikuühiskonnale soodsa tegutsemiskeskonna loomine

Soovime saavutada olukorra, kus otsuseid tehakse koos huvirühmadega, keda otsus mõjutab või kes kindla valdkonna arengule kaasa aitavad. Kaasamine on sisuline ja mõistliku ajakavaga, jättes osalistele piisavalt aega reageerida. Vabäühenduste huvikaitsevõimekus on kasvanud ja riigiasutustes kasutatakse strateegilise partnerluse koostöövorme. Vabäühenduste rahastamine on läbipaistev ja mõjus ning sellele pääsevad ligi eri vabäühendused, kuid mõistliku halduskoormusega.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA
MINISTEERIUMID,
RIIGIKANTSELEI,
KOHALIKUD
OMAAVALITSUSED

Tõhustame ja parandame poliitikakujundamise käiku⁶³ ministeeriumites ja kohalikul tasandil. Selleks

- ❖ edendame kaasamisprotsesse, rakendades selleks tõhusamalt ministeeriumite kaasamiskoordinaatoreid ja kaasamiskoordinaatorite võrgustikku;
- ❖ suurendame poliitikakujundajate kaasamissuutlikkust;
- ❖ suurendame poliitikakujunduses osalevate vabäühenduste huvikaitsevõimet.

Muudame vabäühenduste rahastamise läbipaistvaks. Selleks

- ❖ juurutame riigiasutustes strateegilist partnerlust vabäühendustega;
- ❖ edendame koostööd vabäühenduste rahastajate vahel ja ergutame kasutama „Ühenduste rahastamise juhendmaterjali“.

⁶³ Täpsemad tegevused kavandatakse „Avatud valitsemise partnerluse tegevuskavas“.

Usuliste ühenduste rolli suurendamine kogukondade toetamisel

Eesti Vabariigis on usuvabadus tagatud individuaalsel ja kollektiivsel tasandil nii seadustes kui ka praktiliselt igapäevaelus. Usuvabaduse tagamisel kujundatakse poliitikat teadmispõhiselt ja arvestatakse ühiskonnas toimuvate muutustega. Usuliste ühenduste roll kogukondade toetamisel on kasvanud.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM, KUM

Edendame valdkonnas teadmispõhist poliitikakujundamist ja süsteemselt toetame usuliste ühenduste tegevust. Selleks

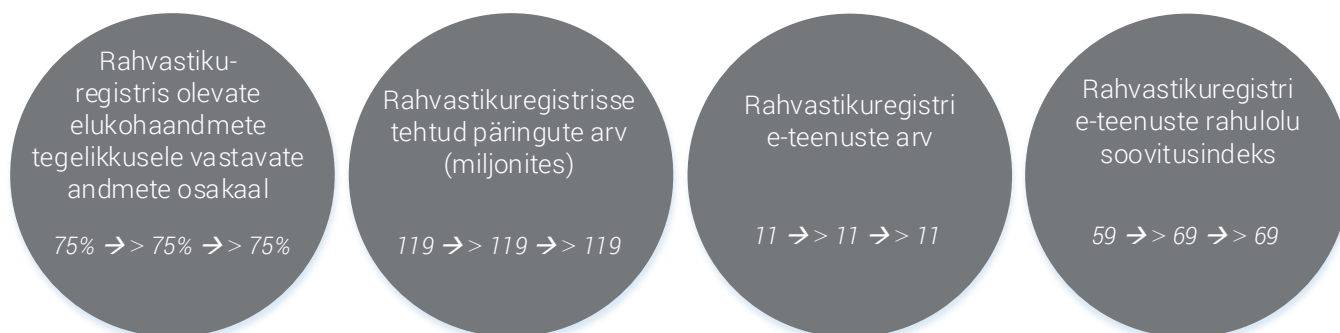
- ❖ nõustame riiklikke ja omavalitsusinstitutione Eesti religioonisituatsiooni küsimustes;
- ❖ toetame usuühendusi enesekorralduse teostamisel ja kogukondade toetamisel;
- ❖ edendame usuühenduste koostööd.

3.5. Nutikas rahvastikuarvestus

EESMÄRK

Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

MÕÕDIKUD⁶⁴

KESKNE PROBLEEM

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist. On teenuseid, kus andmete kogumise käik ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti.

KESKENDUME JÄRGMISTE KÜSIMUSTE LAHENDAMISELE

- 1 Kuidas tagada rahvastikuregistris kvaliteetsed elukohaandmed, mis on aluseks riigi ja kohalikel omavalitsuste teenuste pakkumisel Eesti elanikele?
- 2 Kuidas tagada rahvastikuregistri tarkvara ajakohasus ja sobivus, et selle abil mugavalt pakkuda osutavaid teenuseid?
- 3 Kuidas aidata kaasa, et rahvastikuregistri andmetega seonduvad e-teenused oleksid mugavad, lihtsalt üles ehitatud ja loogiliselt seotud?
- 4 Kuidas tagada, et kõigi riigiga kokkupuutuvate välismaalaste andmeid hoitaks keskselt?

⁶⁴ Mõõdikute algtase on viimane teadaolev info, keskmine number tähistab eesmärki aastaks 2025 ja viimane number eesmärki aastaks 2030. Lisainfo mõõdikute kohta leiab lisast 3.

3.5.1. Ülevaade valdkonnast

LAHENDAMIST VAJAVAD PROBLEEMID JA OLUKORRA KIRJELDUS

On teenuseid, kus andmete kogumise protsess ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti

Paljud rahvastikuregistri andmetega seotud e-teenused ebamugavad

Elanikud on harjunud kasutama e-teenuseid

TEGEVUSSUUNAD

Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamine

Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

Rahvastikuregister on ka edaspidi Eesti kui e-riigi toimimiseks keskse tähtsusega

Üha suurenev surve arendada tarkvara

Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist

3.5.2. Olulised tegevussuunad

Rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamine

Soovime saavutada olukorra, kus rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM (PPA,
SMIT), JUM, VÄM, HTM,
RAHVUSARHIIV, RAM
(MTA), MAA-AMET,
MAANTEEAMET,
KOV-ID JT.

Tagame, et rahvastikuregistrisse kantavad andmed oleksid võimalikult kvaliteetsed. Suurendame rahvastikuregistri andmete olulisust teenuste pakkumisel. Selleks

- ❖ loome rahvastikuregistris tehtavatele menetlustele uue tarkvara;
- ❖ loome tervikteenuseid (sündmusteenused);
- ❖ võimaldame ametniku osaluseta teenuseid;
- ❖ ajakohastame rahvastikuregistri menetlusi;
- ❖ vähendame paberdokumente;
- ❖ loome uusi e-teenuseid;
- ❖ parandame elukohaandmete kvaliteeti.

Rahvastikuregistri andmete kättesaadavuse tagamine

Soovime saavutada olukorra, kus rahvastikuregister on töökindel ja võimaldab osutada paindlikke teenuseid.

OLULISIMAD
TEGEVUSSUUNAD

TEGEVUSI AITAVAD
ELLU VIIA SIM, SMIT,
MKM

Kindlustame, et rahvastikuregistri andmed on kättesaadavad. Selleks tagame

- ❖ rahvastikuregistri tarkvara uuendamise;
- ❖ rahvastikuregistri tarkvara vastavuse e-riigi nõuetele;
- ❖ rahvastikuregistri õiguspärase kasutamise;
- ❖ rahvastikuregistri turvalisuse;
- ❖ ajakohase tehnoloogia kasutuselevõtu ja kooskõla tööprotsessidega.

4. Arengukava elluviimine ja maksumuse prognoos

4.1. Arengukava elluviimine ja juhtimine

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava viiakse ellu lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide elluviimiseks on programmid. Programmid on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ning on rulluvad, mis tähendab, et igal aastal lisandub programmidesse üks planeeritav aasta. Programm kooskõlastatakse ministriumitega, kellel on vastutus või kaasvastutus programmi alaeesmärkide saavutamisel. Programm kooskõlastatakse ministriumidega, kes planeerivad oma teenuste raha just selles programmis, kuid esitatakse arvamuse avaldamiseks ka nendele, kes planeerivad oma teenuste raha mõne teise valdkondliku arengukava programmi kaudu, aga kellel on samas oluline roll rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavaga seatud eesmärkide saavutamisel.

Programmi kinnitavad ühise käskkirjaga ministrid, kelle valdkonna ministriumid planeerivad programmi kaudu oma teenuste maksumust.

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava elluviimist koordineerivad Rahvastikuminister ja Kultuuriminister. Siseministeriumi ja Kultuuri-

ministeriumi ülesanne arengukava elluviimisel ja suunamisel on arengukava elluviimise üldine seiramine, panustajate tegevuste ja eriarvamuste ühtlustamine, arengukava aruannete ja uuendamise korraldamine. Samuti arengukava elluviimiseks ja aruandluse toetamiseks vajaliku juhtkomisjoni või muu töörühma või nõukoja moodustamine ja selle tööülesannete määramine, et aidata kaasa teemadevahelisele prioriseerimisele ning parimate võimaluste leidmisele üld- ja alaeesmärkide saavutamiseks. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamise ja elluviimise seiramise ning valdkonnakomisjoni tegevuse tarbeks teabe andmiseks eksperdirühmasid.

Teised arengukava elluviimises osalevad ministriumid ja nende allasutused viivad strateegiat ellu arengukava programmi(de) kohaselt. Arengukava elluviimises osalevad Haridus- ja Teadusministerium, Justiitsministerium, Kaitseministerium, Keskkonnaministerium, Kultuuriministerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Maaeluministerium, Rahandusministerium, Sotsiaalministerium, Välisministerium. Arengukava elluviimisele kaasatakse ka kohaliku omavalitsuse üksused, teemaga seotud vabaihendused ja huvirühmad.

4.2. Aruandlus ja arengukava uuendamine

Arengukava eesmärkide saavutamisest ülevaate saamiseks hinnatakse igal aastal selle täitmist tulemusvaldkonna aruandluse raames. Selleks tuleb arengukava elluviimises osaleval ministriumil koostada igal aastal oma vastutusalasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaade ja esitada see kokkulepitud tähtajaks Siseministeriumile ja

Kultuuriministeriumile. Esitatud kokkuvõtete alusel koostatakse Siseministeriumi ja Kultuuriministeriumi koordineerimisel tulemusvaldkonna aruanne. Arengukava ja selle programmid vaadatakse läbi ning ajakohastatakse vajaduse korral kord aastas riigieelarve koostamise protsessi käigus. Arengukava täitmise aruannete ja lõpparuande

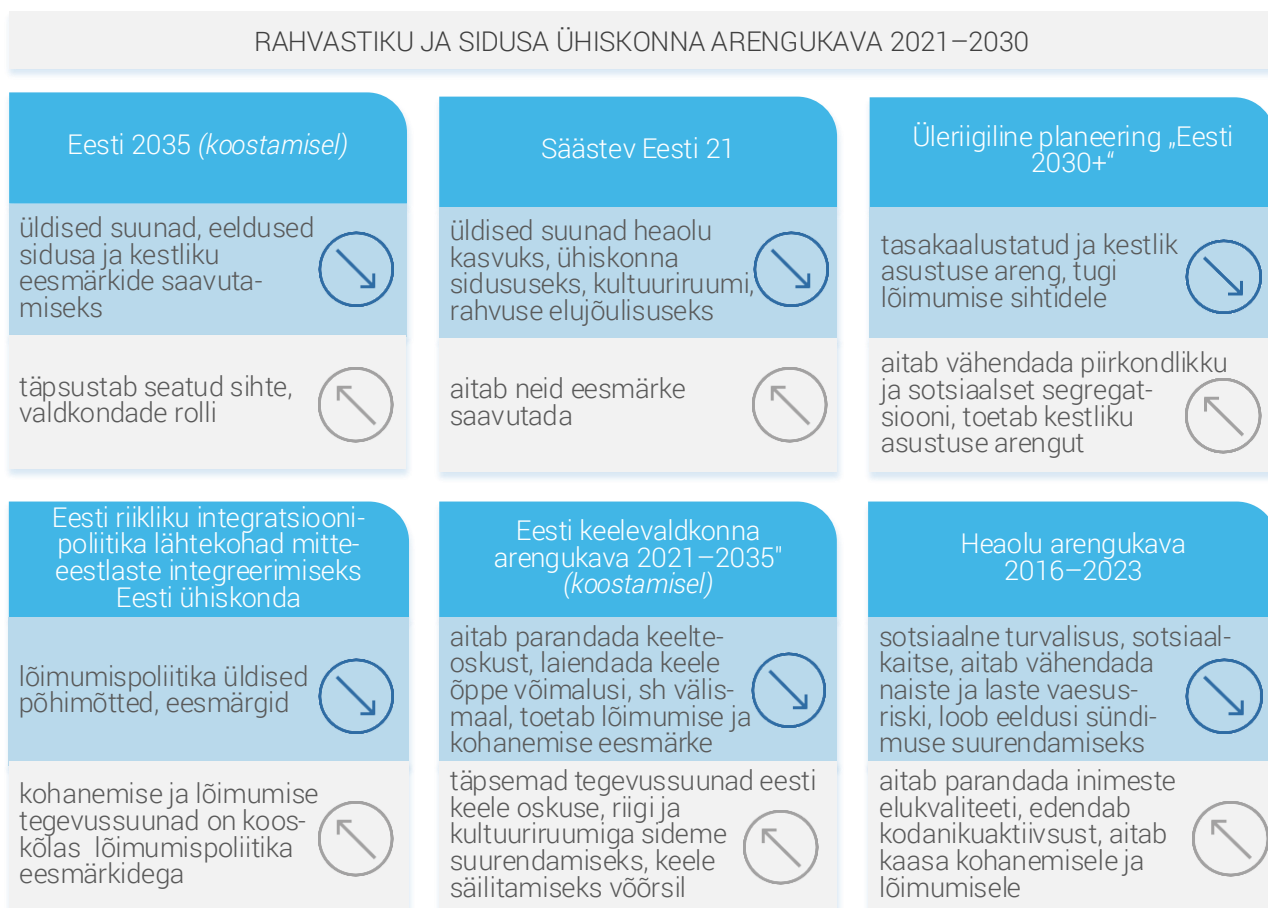
koostamisel lähtutakse asjakohastest Vabariigi Valitsuse määrustest.

4.3. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava seosed teiste arengudokumentidega ja Euroopa Liidu poliitikatega

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavaga aidatakse kaasa mitme teise arengudokumendi eesmärkide saavutamisele ja seatakse valdkondade üleseid sihte. Samuti avaldavad teised arengukavad mõju ja loovad eeldusi, et saavutada rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavas

seatud eesmärgid. Ülevaade seostest arengudokumentide vahel on esitatud järgmisel joonisel⁶⁵ ja üksikasjalikumalt on neid seoseid selgitatud lisas 1.

Arengukavas arvestatakse ka Euroopa Liidu õiguse ja poliitikatega, sh sihtidega

⁶⁵ ↘ – tähistab teise arengudokumendi mõju rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonnale.

↖ – tähistab rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava mõju teise arengudokumendi sihtidele.

Kultuuri arengukava 2030
(koostamisel)

edendab mitmekesisust väärtustavat ja kultuurilist enesemääratlemist võimaldavat, kaasamist innustavat kultuuriruumi

aitab kaasa nendele sihtidele lõimumise ja kodanikuühiskonna tegevussuundadega

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035
(koostamisel)

aitab kujundada inimeste ühise kultuuri- ja väärtusruumi; sihiks eestikeelne õpe, kvaliteetsed õpivõimalused kõigis maakondades

ühise kultuuri ja väärtusruumi kujundamine

Noortevaldkonna arengukava 2021–2035
(koostamisel)

tegevussuunad, et noori võimestada, toetab kodanikuühiskonna, ühiskonna sidususe ja üleilmse eestluse sihte

toetab ühiskondlikku aktiivsust, sidusust, eri keele- ja kultuuritaustaga noorte osalust, laste ja perede heaolu

Siseturvalisuse arengukava 2020–2030
(koostamisel)

loob turvalisusega eeldusi sidusaks ühiskonnaks, sündimuseks; aitab suurendada inimeste aktiivsust, vähendada vägivalda

aitab vältida teravate ühiskondlike pingete esiletõusu, vähendada vastuvõtlikkust lõhestuspoliitikal, toetab inimeste algatuslikku hoiakut, aitab kaasa turvalistele paarisuhetele

Eesti julgeolekupoliitika alused

ühiskonna kerkuse ja sidususe põhimõtted; sallivate, hoolivate, kaasavate, hoiakute, lõimituse, regionaalarengu suunad

aitab eeltoodule kaasa, eriti sidususe loomise ja kodanikuaktiivsuse tõstmisega

Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030
(koostamisel)

maa- ja rannapiirkonna areng, sh elanike aktiivsus, elujõulisus

loob eeldusi maa- ja rannapiirkondade arenguks nii kodanikuühiskonna aktiveerimise, rahvastikupoliitika kui ka tagasipöördumise tegevussuundadega

Eesti välispoliitika arengukava 2030

tegevussuunad eestlaskonna kaasamiseks võõrsil ja tõhusad konsulaartenused nii välispoliitika kui ka üleilmse eestluse eesmärkide saavutamiseks

üleilmse eestlusega seoses täpsustab, kuidas eestlaskonda kaasata

Digiriigi ja küberturvalisuse arengukava 2030
(koostamisel)

valdkondadeüleused digiriigi ja küberturvalisuse suunad, sh avalike teenuste edendamiseks vajaminev

rahvastikutoimingute ja rahvastikuregistri arendamisega loob eeldusi digiriigi eesmärkidele

Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030
(koostamisel)

edendab seksuaal- ja reproduktiivtervist puuduvat sh teadlikku pereplaneerimist

sündimust ja lastega perede heaolu toetav perepoliitika, sh üksikasjalikumad põhimõtted

Eesti spordipoliitika põhilused aastani 2030

edendab ühistegevust ja lõimumist, regionaalarengut, tervist

soodustab eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste omavahelist suhtlust ja ühist inforuumi

4.4. Rahastamine ja arengukava maksumuse prognoos

Arengukava programmi rahastatakse riigieelarvest ja hõlmatud on ka välisvahendid. Raha eraldamist on täpsustatud „Riigi eelarvestrateegia 2021–2024“ lisa 2 „Riigi eelarvestrateegia 2021–2024 rahastamiskava“. Selles on näidatud riigi raha planeerimine valitsemisalade ja programmide kaupa. Arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamiseks kasutatakse riigieelarvet, aga lisaks sellele aitavad edaspidi eesmärkide saavutamisele kaasa ka EL-i taaste- ja

vastupidavusinstrument ning aastatel 2021–2027 Euroopa Sotsiaalfond+ ja EL Varjupaiga- ja Rändefond.

Kuna arengukava maksumuse prognoosis nimetatud summa ei kata kõiki tegevussuundade jaoks vajalikke kulusid, siis programmide koostamisel tehakse eesmärkide saavutamiseks valikuid, lähtudes riigieelarvest ning Euroopa Liidu vahendite kasutusvõimalustest ja piirangutest.

Kasutatud lühendid

ELVL	Eesti Linnade ja Valdade Liit
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
JUM	Justiitsministeerium
KOV	Kohalik omavalitsus
KUM	Kultuuriministeerium
MEM	Maaeluministeerium
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MTA	Maksu- ja Tolliamet
PPA	Politsei- ja Piirivalveamet
RAM	Rahandusministeerium
SMIT	Siseministeeriumi infotehnoloogia- ja arenduskeskus
SOM	Sotsiaalministeerium
SOM SKA	Sotsiaalkindlustusamet
VÄM	Välisministeerium

Arengukava lisad

LISA 1. SEOSD TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA JA EUROOPA LIIDU POLIITIKATEGA

LISA 2. SEOSD LÄBIVATE TEEMADEGA

LISA 3. ARENGUKAVA MÕÕDIKUTE JA ALLIKATE ÜLEVAADE

LISA 4. ARENGUKAVA MAKSUMUSE PROGNOOS

LISA 5. MÕJUDE HINNANG

LISA 6. ÜLEVAADE ARENGUKAVA KOOSTAMISEST JA KAASAMISEST